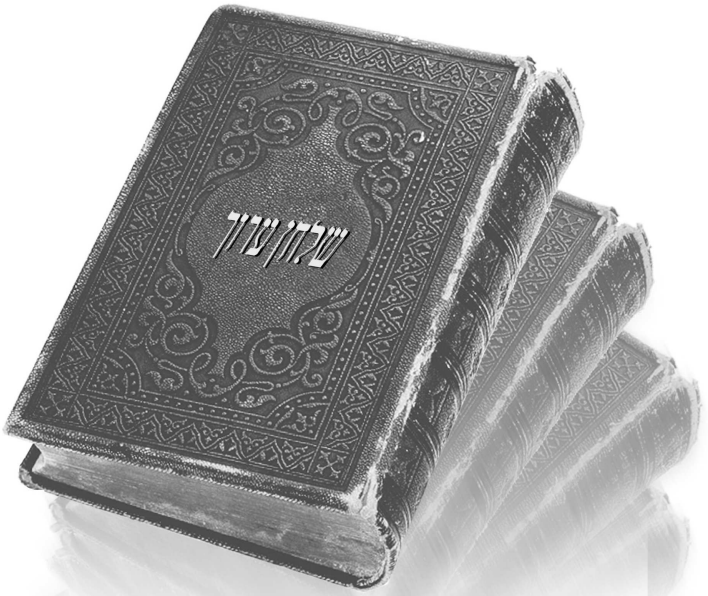
קנין הלכה

4



מראי מקומות

מס׳ 14

חודש אדר א׳ תשפ"ד

או"ח הלכות שבת

סימנים שלא, שלד, שלו, שלז

Dirshu
דרשו ד׳ ועוזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מק;ומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד׳ ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שלא

סעיף א

משנה דף קלג. גמרא ע"ב מוציין עד כי לא עביד סכנה הוא.

צרכי מילה הנזכרים בסעיף זה היינו עצם מעשה המילה שהוא החיתוך והפריעה, וכן המעשים הנצרכים משום סכנה, מציצה ואספלנית. אך אין הכוונה למכשירי מילה כגון התקנת איזמל או חימום המים, שבזה קי"ל דאין מכשירי מילה דוחין את השבת כמבואר לקמן [ס"ו].❶

סעיף ב

גמרא דף קלג: ת"ר המל עד היה חנון ורחום.

דין זה נאמר אף בשבת כמו שפירש"י שמותר לחזור על ציצין שאינן מעכבין כל זמן שלא פירש.[1] ❷

סעיף ג

גמרא דף קלד: ת"ר ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא ספק. דף קלה. אמר מר ולא ספק עד מפני הסכנה. דף קלה: תניא רשב"ג עד דף קלו. מכשירי מילה ואליבא דרבי אליעזר.

השו"ע פסק כהרי"ף והרא"ש [ר"א דמילה] שהעתיקו בסתמא את הדין שאין מלין ספק בן ח'. והטור [יו"ד סימן רסו] תמה על הרא"ש שבגמ' [דף קלו.] אמרו דממה נפשך מלין אותו, ועיין בב"י [שם וכאן] שהאריך בזה.

<u>להלכה</u>: הרמ"א חלק על השו"ע וס"ל דמלין ממ"נ, דאי בר מילה הוא שפיר מהיל, ואי לא מחתך בבשר בעלמא הוא ואין בזה משום חבורה כיון דהוי נפל. ועיין במשנ"ב [ס"ק יא] שהביא מנהגים חלוקים בדין זה, וסיים דנהרא נהרא ופשטיה.
ועיין ביאורים ומוספים 8.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❶ <u>מציצה בפה</u>

מה שהביה"ל [ד"ה ופורעין] הביא שהבנין ציון כתב דמציצה הוא דוקא בפה, ובתשובת יד אליעזר התיר למצוץ בספוג, כתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ב סימן קלא] שהדברים בהיפוך, שהבנין ציון הביא את דברי היד אליעזר וחלק עליו בחוזק יד, שמבטל הלכה למשה מסיני, וסיים שכבר נדחו דברי היד אליעזר מגאוני הדורות.

1. עיין בחידושי מרן ריי"ז הלוי על הרמב"ם [הל' חנוכה], שהביא שבר"מ [הל' מילה] מובא דין זה על עיקר מצות מילה אף בימות החול, ולפי"ז מתחדש בר"מ שגם בימות החול אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבין, ואילו לפי רש"י יתכן שבימות החול חייב לחזור גם על ציצין שאינן מעכבין משום הידור מצוה. וכתב הגרי"ז דס"ל להרמב"ם שלא שייך לעשות הידור מצוה בנפרד ממעשה המצוה, ולכן רק כ"ז שלא פירש חוזר.

❷ <u>חיתוך הערלה והפריעה בבת אחת</u>

כתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ז סימן קס וקסג] שאם המוהל עשה חיתוך הערלה והפריעה בבת אחת, מלבד ששינה מצורת המצוה המקובלת, מסתבר שבשבת אסור למשוך את עור הפריעה למטה ולקורעו, דאם אחר החיתוך ירד עד הפריעה באופן שכל העטרה מגולה, יש לחוש שאם יעשה עכשיו את הפריעה הוי חילול שבת.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ד

גמרא דף קלב: ת"ר וכו' יו"ט אינה דוחה אלא בזמנה בלבד.

כתב הב"י כל שכן שאינה דוחה שבת אלא בזמנה.

סעיף ה

גמרא דף קלד: ספק ואנדרוגינוס עד דף קלה: הא בהא תליא.

המשנ"ב [ס"ק יד] כתב בענין זמן בין השמשות, ובתחילה התייחס לשיטות דביה"ש מתחיל כשיעור ג' רבעי מיל קודם יציאת שלושה כוכבים בינונים, ובמקומות אשר יציאת ג' כוכבים בינונים מתאחרת גם זמן ביה"ש מתחיל בשעה מאוחרת, ולא בזמן כיסוי גוף השמש מעינינו, [והמשנ"ב לא התייחס כאן להדיא לשיטת ר"ת], ואח"כ הביא את שיטת הגאונים דמעת כיסוי גוף השמש מעינינו מתחיל זמן בין השמשות [וכן נקטו לדינא הגר"א והגר"ז בסידורו].❸

המשנ"ב [ס"ק יד] הביא בשם הרדב"ז שילד שנולד בזמן ספק בין השמשות הוי ספק ודוחין את המילה ליום ראשון, והביה"ל כתב בשם הפמ"ג, המעם שזה לא נחשב לספק ספיקא, שמא ודאי יום היה, ואת"ל שהיה בזמן בין השמשות אולי ביה"ש נחשב יום, הוא משום שזה מתנגד לחזקת מעוברת, מכיון שחזקת מעוברת אומרת שהולד נולד יותר מאוחר דהיינו בלילה. והביה"ל דן אם אכן חזקת מעוברת הויא חזקה לענין ספיקות האלו.

עוד סברא כתב הביה"ל, דאין כאן ב' ספיקות אלא הכל ספק אחד שמא נולד ביום. [ועיין לעיל בביה"ל סימן רסא ד"ה בין].

סעיף ו

משנה דף קל. גמרא א"ר אבא בר רב אדא עד ע"ב ולא דרך חצירות. גמרא עירובין דף סז: ההוא ינוקא עד דף סח. זיל אחים.

בסעיף זה ישנם שני נידונים:

א. אין מחללין שבת על מכשירי מילה שאפשר לעשותן מבעוד יום.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❸ <u>זמן הברית לתינוק שנולד ערב שבת בין השמשות</u>

עיין בשו"ת שבט הלוי [ח"ח סימן צ] שכתב שלכתחילה ראוי להחמיר הן כשיטת ר"ת והן כשיטת הגאונים, ולפי"ז כל תינוק שנולד בין הזמן שבו נתכסה גוף השמש מעינינו לבין שיעור ד' מילין אחרי כן הוי בגדר ספק. אמנם אם האב אינו מחמיר כשיטת ר"ת לענין מוצאי שבת ועושה מלאכות במוצ"ש קודם שעברו עב' דקות מהשקיעה, הוי תרתי דסתרי אם יחמיר לענין מילה.

ולכן לאדם כזה משעה שנגמר זמן ביהש"מ של הגאונים, דהיינו יח' דקות אחרי כיסוי גוף השמש מעינינו כבר יצא מכלל ספק. ואם נולד בכניסת שבת שיעור הנ"ל אחר שקיעת החמה, הוי כנולד בודאי בשבת ומלין לשבת הבאה.

אך הוסיף, שלא יהיה המוהל מאלו שמחמירים בזמן של ר"ת, דלפי חומרתו של המוהל נמצא שהילד נולד בערב שבת, ואי אפשר למולו בשבת.

ובספר שולחן שלמה מובאים שמועות סותרות בשם הגרש"ז זצ"ל בענין השיעור שיש להמתין אחרי כיסוי גוף השמש מעינינו כדי שנידון זאת כודאי לילה [בצירוף חששות שמא המילדות לא דייקו ועוד כמה חששות].

שמועה אחת היא שביום בינוני השיעור הוא כה דקות אחרי השקיעה, ובקיץ השיעור מתארך לכח דקות, ושמועה אחת נמסרה משמו להמתין לב דקות אחרי השקיעה.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. אמירה לנכרי לעשות מלאכה לצורך מצות מילה.

בביאור דברי הגמ' בעירובין ולא שאני לך בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה נחלקו הראשונים, וכפי שהובא לעיל [סימן שז ס"ה]. והעולה מהדברים שהובאו שם הוא, שלענין עשיית מלאכה דאורייתא ע"י נכרי לצורך מילה דעת הרי"ף והרמב"ם דאסור, ולא הותרה אלא אמירה לנכרי באיסור דרבנן [וזה נקרא שבות דלית ביה מעשה].
ודעת הבה"ג ובעל העיטור הוא, שלצורך מילה מותרת אמירה לנכרי אף במלאכה גמורה, דזה שהישראל אינו עושה דבר רק אומר לנכרי, זה נקרא שבות דלית ביה מעשה.
הבעל העיטור למד מהגמ' הנ"ל דאמירה לנכרי מותרת לכל דבר מצוה, ובזה פליגי עליו רוב הפוסקים, וזוהי השיטה שהובאה ברמ"א [סימן רעו ס"ב וסימן שז ס"ה], אך לענין מצות מילה גם דעת הבה"ג כן, ולכן יתכן דמה שכתב המשנ"ב [ס"ק כב] דלענין מילה הסומך על המקילים לא הפסיד, זה משום שלענין מילה גם דעת הבה"ג להקל.

<u>סעיפים ז, ח</u>

משנה דף קלג.
עיקר הדין שבסעיף זה הוא המשך לסעיף הקודם שאין מכשירי מילה דוחין את השבת, אמנם התירו לשחוק כגון בשיניו, וכן התירו לכרוך חלוק למילה על אצבעו ולהביאו בשינוי דרך חצר אחרת.
המשנ"ב [ס"ק כד] הביא מחלוקת הפוסקים במקרה שלא הכינו סממנים מע"ש, האם מותר למול ואח"כ יהיה מצב של פיקוח נפש, ויהיה מותר להכין את הסממנים גם ע"י מלאכה גמורה, או דמוטב שתידחה המילה ואל יכנים את עצמו למצב של פיקוח נפש. וכתב המשנ"ב דיש להחמיר בזה כדעת רוב הראשונים ודלא כהרמב"ן.
ובמקום שכבר נעשתה המילה ועכשיו נודע שאין סממנים, ה"ז כשאר פיקוח נפש ומותר להביאם גם דרך רשות הרבים. והמשנ"ב [שם] הוסיף דאם אפשר לעשותו בשינוי יעשה, והשעה"צ [ס"ק יח] הביא דדעת הב"ח והגר"א [יו"ד סימן רסו ס"ק ד] היא שמכיון שהתינוק אחר המילה נחשב כתינוק שיש בו סכנה, א"צ לשנות אלא עושין הכל כאורחיה.

<u>סעיף ט</u>

משנה דף קלד:

בזמנינו אין מחשיבים את הרחיצה עד כדי שייחשב סכנה בלעדיה, ומ"מ כתב הרמ"א שרואים את הרחיצה כצורך גדול ולכן מכינין חמין מע"ש, ואם נשפכו החמין שהוכנו אסור לומר לנכרי להחם בשביל הקטן, אבל מותר לומר לו להביא מים חמים שחימם הנכרי עבור עצמו.

<u>מילה שלא בזמנה ביום חמישי</u>
המשנ"ב [ס"ק לג] הביא את דברי התשב"ץ דאין מלין ביום חמישי מילה שלא בזמנה, משום שיום השלישי למילתו חל בשבת, ויש לחשוש שיצטרכו לחלל עליו את השבת.
והביא המשנ"ב את הש"ך והמג"א והא"ר שהורו שאפשר למול, אבל מטעמים שונים:
א] הש"ך [יו"ד סימן רסו ס"ק יח] כתב שטעמו של התשב"ץ הוא משום שמכנים את עצמו למצב של פיקוח נפש, ודמי להא דאמרו בגמ' [דף יט:] דאין מפליגין בספינה ג' ימים קודם השבת. וכתב הש"ך שהדבר תמוה דהא מפורש שם שלדבר מצוה

קנין הלכה

מראי מקומות

מפליגין אפילו בשבת, וה"נ ברית מילה הוי דבר מצוה.

ב] התפארת למשה [ביו"ד שם] והאליהו רבה [סימן רמח ס"ה] כתבו שטעמו של התשב"ץ הוא משום שפסק כרבי [דף יט.]

שסובר שהמפליג לדבר מצוה בתוך ג' ימים הסמוכים לשבת צריך לפסוק עם הנכרי שישבות, וזה לא שייך במילה שהרי הישראל יודע שיצטרך לעשות מלאכות לצורך פיקו"נ בשבת.

והא"ר כתב דלהלכה לא קיי"ל כרבי אלא כרשב"ג דא"צ לפסוק עם הנכרי לשבות, וכתב שזו דעת הטור לעיל [סימן רמח].

ג] המג"א [ס"ק ה] כתב שלא פוסקים כדעת התשב"ץ, משום דבזמננו אין רוחצין את התינוק בשלישי למילה, ולכן לא שכיח כלל שיצטרכו לעשות עבורו מלאכות בשבת, ולכן יש למול ביום חמישי.

סימן שלד

סעיף א

משנה דף קיז: תום' דף קטו. ד"ה כל.

שורש הדינים שבסימן זה הוא גזירה שגזרו חז"ל שלא יתעסק אדם בהצלת רכושו מפני הדליקה אף באופנים שאין בהם מלאכות דאורייתא או דרבנן, ואף בחפצים שאינם מוקצה, שאם יבוא להתעסק בהם הרבה, חששו חז"ל שעלול לשכוח את השבת ויבוא לכבות את האש.

וישנם כמה וכמה פרטים וסייגים בגזירה זו וכפי שיבואר בהמשך הסימן.

והתירו לאדם להציל מזון לסעודות שבת שעדיין לא אכל, וכגון שאם עדיין לא אכל בליל שבת מציל מזון ג' סעודות וכו'.

וכתבו תום' [דף קטו. ד"ה כל] בשם ר"ת דגזרו דוקא בבני הבית שהדליקה שם דהם כבר בהולים, ואם יהא מותר להם להתעסק בהצלה עלולים הם להכשל ולכבות, אבל בני בתים אחרים עדיין אינם בהולים כ"כ, ומותר להם להציל כל מה שירצו.

סעיף ב

שורש הדין שבסעיף זה הוא בסוגיא בריש מי שהחשיך [דף קנג.], ששם מבוארים דינים שהם לכאורה הפוכים מהגזירה שגזרו בדליקה, דבדליקה אסרו אפילו דברים המותרים מחשש שאדם בהול על ממונו, ואילו בפרק מי שהחשיך התירו איסורים דרבנן מחשש שאם יתירו לו לא יעמיד עצמו על ממונו ויבואו לכבות.

וכתב בספר התרומה [והביאו הראשונים ר"פ מי שהחשיך ובטור] שהחילוק הוא, שבבית שהאש בתוכו אדם בהול טובא, ואסרו בו אף דברים המותרים מחשש שמא ישכח ששבת היום, אך באופנים שלא גזרו גזירה זו כגון בבית אחר שהאש עדיין אינה בתוכו, א"נ לביתו ולחצירו שאינם צריכים כלל עירוב [שבזה לא גזרו לדעת סה"ת וכמבואר לקמן סעיף יא] בזה מתהפך הדין, ושרינן אף בדברים האסורים מדרבנן, משום דאי לא שרית ליה עלול להיכשל באיסור חמור יותר.[2]

ביאורים והערות

2. עיין בדברי הר"ן [דף סו. בדפי הרי"ף ד"ה וכתבו בתוס'] שהביא את טענת הרשב"א. שאין להתיר מחמת דינא דמי שהחשיך אלא כשיש לחוש שיעבור איסור חמור יותר. והר"ן השיב על דבריו דה"נ יש לחוש לאיסור חמור יותר, והיינו להעביר מעותיו פחות פחות מד"א כדי שלא יעבירם ד' אמות ויעבור איסור תורה.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיפים ג-ה

גמרא דף קיז: ת"ר הציל פת נקיה עד לשבת הבאה.

עיין משנ"ב [ס"ק יג] דהא דמצילין מיוה"כ לשבת נאמר גם באופן שיוה"כ חל ביום חמישי, ויודע שלא יוכל להשיג ביום ששי את צרכי השבת.

סעיפים ו-ט

משנה דף קכ. מצילין סל מלא ככרות עד המשנה הבאה.

בהא דהתירו הצלת בגדים לצורך עצמו, כתב המשנ"ב [ס"ק יח] שנאמרו בזה ב' אופנים:

א] אם עושה זאת בדרך לבישה, רשאי לפשוט את הבגדים בחוץ ולחזור לבית ולהציל בגדים נוספים בדרך לבישה, דכיון שהתירו זאת רק באופן זה של לבישה לא ישכח ששבת היום.

ב] אם מציל את הבגדים בידו, לא התירו לו להציל אלא בגדים הנצרכים לו לשבת זו. במקרה שאחרים מצילים כתב המשנ"ב [ס"ק כ] שגם בזה נאמרו ב אופנים:

א. אם מצילים עבור עצמם אין היתר אלא אם יצילו מזון ג' סעודות לכל אחד.

ב. אם מצילים עבורו, והוא לא ביקש שיעשו עבורו דזה אסור, אלא עשו זאת מעצמם. כתב החיי אדם, דאפשר דמותר להציל אפילו יותר מג' סעודות, דדוקא כשמציל עבור עצמו לא התירו אלא מזון ג"ם.

ועיין בגר"ז שכתב דאין אחרים רשאים להציל עבורו, ומשמע קצת שאפילו אם לא ביקש מהם להציל גם כן אסור.

השו"ע [ס"ט] כתב שאם רוצה המציל זוכה מן ההפקר, וזה דוקא כשאמר בעל הבית בואו והצילו לכם, ומדברי הגמרא [דף קכ.] מתבאר דיש בזה ג' דרגות.

א. אדם רגיל זוכה בדברים שהציל מן ההפקר, כיון שאמר הבעה"ב בואו והצילו לכם.

ב. ירא שמים לא ניחא לו לזכות מן ההפקר באופן כזה שיודע שבעה"ב לא הפקיר מרצונו, דהוא רואה זאת כנהנה מממון אחרים, ומאידך גיסא אינו רוצה לטרוח בחינם, ולכן מותר לו לזכות מן ההפקר כשיעור שכר טרחתו. ואין זה נחשב כשכר שבת שהרי לא פסק עמו שכר, ואינו פועל משום שכר אלא זוכה מן ההפקר.

ג. חסיד מוותר גם משלו בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה כמ"ש רש"י [ד"ה חסיד], ולכן מותר גם לטרוח בחינם, ועושה הכל בחינם, ואינו זוכה כלל מן ההפקר, ולכן הוא מחזיר את הכל לבעלים.

סעיף י

משנה דף קכ. מצילין סל מלא ככרות.

הפוסקים נקטו להלכה דאין להציל אוכלין ומשקין אלא לחצר המעורבת. אמנם הרמ"א הביא דלענין מלבושים מותר אף לחצר שאינה מעורבת אם מוציאם בדרך לבישה, וכך נקטו הפוסקים להלכה.

וכתב המשנ"ב [ס"ק כו] דאף לרשות הרבים מותר, ועיין שעה"צ [ס"ק טז].

סעיף יא

בסעיף זה מובאים שני דינים שחידש בספר התרומה להקל בגזירה זו שגזרו חכמים שלא להציל יותר מצרכי שבת.

א] האיסור הוא דוקא כאשר מפנה לחדר ולא במפנה מבית לבית, והטעם הוא, דכיון שהבית הוא מקורה וגם בדרך כלל אינו

קנין הלכה

מראי מקומות

סמוך לר"ה אין בו חשש שמא יפנה לרשות הרבים. [ולשיטה זו לא גזרו משום שמא יכבה גרידא, אלא בצירוף חשש שמא יוציא לר"ה]. וההיתר לבית חבירו הוא רק כשעירב עמו.

ב] האיסור הוא דוקא במפנה לחדר שיש בו דיירים נוספים, אבל לחצר פרטית שלו שאין בה דיירים נוספים מלבדו אין איסור, דדמי למפנה מחדר לחדר באותו בית, שלא גזרו חכמים.

אמנם הטור והר"ן חלקו על סה"ת, מ"מ כתב המשנ"ב שהוא מילתא דרבנן ואפשר לסמוך להקל.

בטעם שפינוי חפצים מחדר לחדר בבית עצמו לכו"ע שרי, כתב המשנ"ב [ס"ק כח] שמקורו בשלטי הגבורים [דף מד: בדפי הרי"ף אות א] שכיון שלא שרינן ליה להוציא מהבית רק לפנות מזוית לזוית איכא היכירא דלא ליתי לכבויי [הש"ג סיים ומיהו צ"ע, אך הא"ר העתיקו בלי תיבות אלו].

סעיפים יב-יד

משנה דף קטו. עד ע"ב ת"ר ושם בעא מיניה רב הונא עד אליבא דרב הונא בתיבות.

יסוד דיני הצלת כתבי הקודש מפני הדליקה הוא דספרים שמותר לקרות בהן מצילין, אבל אם אסור לקרות בהן אין מצילין אותן כלל. ועיין לקמן [סי"ז] שהקלו להצילן אף לחצר שאינה מעורבת ולמבוי שלא נשתתפו בו, אבל לא לכרמלית.

מעיקר הדין אין היתר לקרות בכתבי הקודש אלא כשנכתבו כדין, והיינו דתורה שבכתב [תנ"ך] אין כותבין אלא באשורית ע"ג קלף ובדיו, ובלי זה אסור לקרות בהן ואף אין טעונים גניזה אא"כ יש בהן אזכרות [משנ"ב ס"ק לג ושעה"צ ס"ק ל].

מכיון שאסור לקרות בהן אסור לטלטלן בשבת [גמ' גיטין דף ס.], וכן אסור מן הדין לכתוב תורה שבע"פ וממילא אין לקרות בספרים שנכתבו כך ואין להצילם.

אמנם מחמת עת לעשות לה' הפרו תורתך התירו לכתוב תורה שבכתב בכל לשון ובכל כתב.[3] וכן התירו לכתוב תורה שבע"פ וברכות, ולכן בזמננו מותר לקרות בכל אלו וטעונים גניזה, ומצילין אותן מפני הדליקה.❹

סעיפים טו, טז

משנה דף קטז: גמרא ת"ר ארבעה עשר עד דף קיז. דשקיל ליה בברזי.

ביאורים והערות

3. המג"א [ס"ק יח] נקט דההיתר מחמת עת לעשות לה' הוא דוקא על דברים הנצרכים, כגון דמותר לכתוב על נייר כיון שאין כ"א יכול לקנות קלף, וכן מותר לכתוב בכל כתב שאין הכל בקיאים לכתוב אשורית, אבל אין היתר לכתוב בסם ובסיקרא כיון שאפשר בקל לכתוב בדיו. והשעה"צ [ס"ק לז] דן לומר שאם כבר כתב ע"ג נייר מודה המג"א שאין נפק"מ אם כותב בסם ובסיקרא, אא"כ כותב ע"ג קלף, והא"ר חלק על המג"א וס"ל דמאחר שהתירו משום עת לעשות לה', אין חילוק בכל פרטי הדינים ומותר גם בסם ובסיקרא.

ליקוט תשובות האחרונים

❹ **הצלת כתבי הקודש הנכתבים בלע"ז**

המשנה ברורה [ס"ק לה] והביה"ל [סי"ב ד"ה בקיאים] הביאו את דברי הר"ן בשם הראב"ד, דכשהתירו במגילה גיפטית לגיפטיים וכו' זה דוקא כשאינו בקי בלשון הקודש. וכתב החזו"א [או"ח סימן ס ס"ק יד ד"ה מש"כ] דדברי הראב"ד הם מעיקר הדין קודם שהתירו הכל משום עת לעשות לה', אבל אחרי שהתירו לקרות גם בספרים הנדפסים, דבלא"ה אינו נחשב כקורא מתוך ספר אלא כקורא בע"פ, מסתבר שמודה הראב"ד דמותר לקרות בכל לשון לכתחילה, וממילא מצילין מפני הדליקה.

קנין הלכה

מראי מקומות

בגמרא [דף קיז.] מבואר דלא חיבוהו לנער את המעות מהתיק, משום חשש שבינתיים תתגבר הדליקה ולא יוכל להציל את הספר. עוד מבואר בגמ' דאם צריך להביא תיק כדי להציל בו את הספר, מותר אף ליקח תיק שבתוכו מעות ולנער ממנו את המעות, ומשמע שאם אינו יכול לנער את המעות מטלטל את התיק עם המעות ע"מ להציל את הספר, ומבואר גם דמותר לטלטל מוקצה כדי להציל כתבי הקודש.

ובעיקר הדין שמבואר בגמ' שאם מביא תיק ובתוכו מעות שצריך לנער את המעות, עיין במג"א [ס"ק כ] שפסק כך להלכה, אבל הגר"א [סט"ז] חלק עליו וכתב דלהלכה לא קי"ל הכי שהרי לא פסקו להלכה את המשך הגמ' דשקיל ליה בברזי, וא"כ נשאר התירוץ הקודם להלכה, ומה שאומרת הגמרא דאדהכי והכי לישדינהו דיחויא בעלמא הוא.

ולכן נחלקו המג"א והגר"א בביאור הדעה הא' שבשו"ע [סט"ז] דלפי המג"א אין דיעה זו מתירה להניח בזמן הדליקה תפילין ע"ג תיק של מעות כדי להציל הכל יחד, ולפי הגר"א ה"ז מותר, ומשמע מהגר"א שנקט כן להלכה, ועיין בשעה"צ [ס"ק מא].

סעיף יז

בסעיף זה ישנם שני נידונים:

א] חידושו של ספר התרומה והסמ"ג בשם הירושלמי, דמותר לטלטל דבר מוקצה לצורך הצלתו ע"י ככר או תינוק, וביאר הסמ"ג דאף דקי"ל דלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד, הכא במקום דליקה התירו טפי.

הטור סיים ע"ז דאין להקל, אמנם השו"ע העתיק רק את דעת המקילים, והמשנ"ב [ס"ק מז] ציין לסעיף ב ששם התירו לטלטל מעות אף בלי ככר כלל. [אמנם שם זה מטעם אחר שלא יכשל באיסור חמור יותר וכאן משמע שהוא היתר משום פסידא]. היתר זה הוא רק לחצר מעורבת ולא לשאינה מעורבת.

ב] ההיתר של הצלת כתבי קודש הוא אף לחצר שאינה מעורבת ולמבוי שלא נשתתפו בו, אבל אם החצר לא מתוקנת במחיצות כדין, או שאין לחי למבוי, וה"ה אם מחיצות החצר פרוצות לא התירו להציל כתבי הקודש לשם, אף שאיסור הטלטול הוא רק מדרבנן, וכן אסור להציל כתבי הקודש לכרמלית. ועיין שעה"צ [ס"ק מג] שהביא תו"ש שכתב דלהפוסקים שבזה"ז אין רה"ר דאורייתא, יש להקל בכרמלית כדין חצר שאינה מעורבת, וכעין מה שנתבאר לעיל [סימן שג סי"ח לדעת הי"א].

סעיף יח

הגאונים כתבו להתיר אמירה לנכרי כדי להציל כתבי הקודש אף לענין מלאכה דאורייתא כגון להוציאן לרשות הרבים, משום שהקלו בשבות של אמירה לנכרי, והמשנ"ב [ס"ק מח] הביא את הפמ"ג דזה אף בגמרות ושאר ספרים.

סעיפים יט-כא

הא דשורפין כתבי קודש שנכתבו ע"י מין הוא אף כשיש בהן אזכרות, והטעם משום דהוא אדוק בעבודה זרה, ובודאי כתב את האזכרות לשם ע"ז.

סעיף כב

משנה דף קכ. עד גמרא ע"ב מכלל דת"ק שרי. ומעושין מחיצה עד אי שרית ליה אתי לכבויי.

יסוד ההיתר בסעיף זה הוא מטעם דהוי גרמא, ואיתא בגמ' לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכתב המרדכי בשם רבינו יואל שלא התירו גרמא אלא במקום הפסד.❺
ומבואר שגם הפסד הטלית חשיב הפסד לענין היתר גרמא. עוד מבואר בגמ' דגרמא שרי גם במקום טבילה של מצוה לענין מחיקת השם.

סעיף כג

גמרא דף קכ. מיתיבי טלית עד ואם כבה כבה.

המשנ"ב [ס"ק נה] כתב דלהלכה נקטו האחרונים להקל אף במתכוין לכיבוי, ומפרשים דמיירי באופן שאינו עושה אלא גרם כיבוי.

סעיף כד

גמרא דף קכ. אמר רב יהודה עד ע"ב מכלל דת"ק שרי.

בסעיף זה הובאו ג' דיעות בשו"ע, אמנם אין הן חולקות בנידון אחד אלא בשני נידונים חלוקים:
א] מובא בגמ' שרב יהודה א"ר אמר שטלית שאחז בה האור מותר ליתן עליה מים או שאר משקין מטעם דהוי כגרם כיבוי, והראשונים דנים האם קיי"ל כרב יהודה או שזה יותר חמור מגרם כיבוי, והוי כמקרב כיבוי.
בגמרא לעיל [דף מז:] משמע דהוי מדין מקרב כיבוי, והר"ן [בסוגיין דף מה. בדפי הרי"ף ד"ה טלית] כתב דרוב הראשונים סברי דהוי בכלל ההיתר של גרם כיבוי, אבל הרי"ף סבר דהוי כמקרב כיבוי ואסור.
ב] הראשונים נחלקו אם יש איסור שרייתו זהו כיבוסו בבגד נקי שאין עליו טינוף, שר"י [בתוס' דף קיא. ד"ה האי] התיר, אבל הרשב"ם והטור אסרי, ודנו כאן האם מותר ליתן מים על הטלית עצמה או שיש איסור שרייתו זהו כיבוסו, ועיין תוס' [דף קכ. ד"ה נותן].

<u>להלכה</u>: השו"ע כתב דדברי הסברא השנייה נראין, דהיינו שמכריע כרוב הראשונים ודלא כהרי"ף, דאין בנתינת משקין על הטלית במקום שלא אחז בה האור אלא גרם כיבוי. ולענין המחלוקת השנייה דעתו להחמיר באיסור שרייה אף בבגד נקי. ועיין לעיל בביה"ל [סימן שכ ס"ט ד"ה שיש עליו לכלוך] שהביא שהגר"א נקט להלכה כר"י דאם אינו מכוין לליבון אין איסור שרייה בבגד נקי, וכן משמע בא"ר שזו דעת רוב הראשונים. אמנם מכיון שיש כמה ראשונים שמחמירים בזה, וכן דעת הטור והשו"ע, לכן יש לחוש ולהחמיר באיסור תורה.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❺ <u>גרם כיבוי ביו"ט</u>

הדרכי משה העתיק את דברי המרדכי הנ"ל שלא התירו גרמא אלא במקום פסידא, וכתב זאת גם לגבי יו"ט. ועיין ברמ"א [סי' תקיד ס"ג] שכתב דמותר להעמיד נר במקום שהרוח שולט כדי שיכבה, וכתב הגר"א שהוא משום שזה גרם כיבוי בעלמא. והשעה"צ [ס"ק לא] הביא שהמג"א הקשה על הרמ"א שגרמא לא שרי אלא במקום פסידא.
וכתב על זה השעה"צ, שהט"ז כתב דלא מצינו חבר לרבינו יואל שהחמיר בגרמא שלא במקום פסידא. עוד ציין לדברי המאמר מרדכי שכתב דאפשר שביו"ט לכו"ע שרי גרם כיבוי לכתחילה, וכלשון תוס' בביצה [דף כב. ד"ה והמסתפק] שכתבו שגרם כיבוי ביו"ט שרי. וסיים השעה"צ דכן הסכים המאמ"ר להקל ביו"ט.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף כה

משנה דף קכא. עד המשנה השנייה. תום' דף קכב. ד"ה ואם.

המשנ"ב [ס"ק סא] חילק בין נכרי שבא לכבות שלא צריכים למחות בידו משום דאדעתא דנפשיה קעביד, לבין נכרי שהדליק נר דאסור ליהנות ממנו, דבזה לא אמרינן דאדעתא דנפשיה קעביד, ומקור הדברים בתום' הנ"ל.[4]

סעיף כו

גמרא דף קכא. א"ר אמי בדליקה התירו עד מהא ליכא למשמע מינה. גמרא כתובות דף ע: עד שלשים יום יעמיד פרנס עד לא למעוטי שאר איסורים דשבת.

בגמרא מבואר דאמירת לשון זו כל המכבה אינו מפסיד יש בה מקצת ציווי, ולכן יש בזה איסור אמירה לנכרי, ומ"מ כיון שאינו ציווי גמור התירו זאת במקום דליקה. ועיין רש"י [כתובות דף ע:] שטעם ההיתר הוא משום דאדם בהול על ממונו ואי לא שרית ליה אתי לכבויי.

בדברי השו"ע שאף אם אין נכרי מזומן כאן יכול לקרותו אעפ"י שבודאי יכבנו, מקורו בדברי הרא"ש [פרק כל כתבי סימן י].

וכוונת הרא"ש בזה לומר שגם קריאת הנכרי לביתו דמיא למקצת ציווי [כעין אמירת כל המכבה אינו מפסיד], כיון שקורא לו לביתו, וכשיגיע יראה את הדליקה ויכבנה, לכן עצם הקריאה הוי קצת כציווי לכבות וה"ז אסור.❻

סעיף כז

גמרא דף מב. והאמר שמואל עד ובכרמלית אפילו טובא.

מבואר בסעיף זה דבמקום חשש נזק דרבים התירו מלאכות דרבנן, והיינו דהתירו מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכן התירו העברת

ביאורים והערות

4. לענין קטן שבא לכבות, מבואר בגמ' דצריך למחות בידו משום שעושה על דעת אביו ומצאנו בזה כמה ביאורים:
א] המשנ"ב [ס"ק סה] כתב דאביו מצווה על שביתתו, והשעה"צ [ס"ק נד] כתב דנראה דאביו מצווה בזה מן התורה משום שביתת בנו [וכבר נתחדש איסור זה ברשב"א ובמאירי (דף קנד.)].
ב] רש"י [יבמות דף קיד. ד"ה בעושה על דעת אביו] כתב וז"ל שהתינוק צופה באביו ורואה שנוח לו בכך, ואביו עומד עליו דהוי כאילו הוא מצוהו לעשות עכ"ל, והיינו דהוי כעין איסור ספייה, דכשם שאסור לומר לו לעשות מלאכה מטעם איסור ספייה, ה"נ באופן זה הוי כאילו מצוהו.
ג] בשעה"צ [ס"ק נד] משמע דיש במעשה קטן גם איסור מעין מעשה נכרי, דכשם שצריך למחות בנכרי העושה על דעת ישראל [כגון בהדלקת הנר], כן צריך למחות בקטן העושה על דעת ישראל אף שאינו אביו ואף במלאכת כיבוי.
ועיין לעיל במג"א [סימן שכה ס"ק כב] שכתב דאם קטן הדליק נר עבור ישראל אסור ליהנות מהנר, משא"כ אם הדליק עבור עצמו, וגם בזה דומה קטן לנכרי. ועיין ביאורים ומוספים 61.

ליקוט תשובות האחרונים

❻ <u>קריאת גוי לבית ישראל</u>

על פי דברי הרא"ש האלו הורה הגריש"א זצ"ל שאף בדברים שמותר לרמוז לנכרי לעשותם, מ"מ אין לקרותו לביתו, דעצם הקריאה לביתו חשיבא כמקצת ציווי. [אמנם נראה דאם אינו קורא לו לביתו רק מספר לו סיפור והגוי מבין מאליו ובא, אין כאן אפילו מקצת ציווי].

קנין הלכה

מראי מקומות

פחות פחות מד' אמות. ועיין לעיל [סימן שח ס"ו] בנידון טלטול מוקצה במקום חשש נזק.

סימן שלו

סעיף א

גמרא עירובין [דף ק.] ת"ר שרשי אילן שגבוהין עד ע"ב וגדר בה גדר. משנה שם לד: גמרא שבת דף מה: דאמר רב מניחין נר עד דקל ביו"ט.

חז"ל אסרו להשתמש באילן גזירה שמא יעלה ויתלוש, ובכלל איסור זה גם שלא להניח בשבת חפצים ע"ג האילן.
כמו כן הביא המשנ"ב [ס"ק יב] שגזרו לא ליטול חפצים מן האילן משום דבקל יבוא להשען עליו, ומבואר דגזרו בזה גזירה לגזירה.
עוד הביא המשנ"ב [ע"פ הגמרא דף מב.] שגזרו גזירה שלישית שלא להניח מבעו"י ע"ג אילן כלים שאינם מוקצה, גזירה שמא יטלם בשבת מהאילן, וגם זו גזירה לגזירה.
הרמ"א הביא דקנים הרבים כירק מותר להשתמש בהם. הב"ח והט"ז חלקו עליו והעלו לאיסור בקנים ובירק, שכן מוכח [מהגמ' עירובין לד:] דס"ל לרבינא דיש גזירה נוספת שמא יקטום, וכן מוכח מן הר"מ והשו"ע [בתחילת הסעיף] שאחר שזכר תחילה לשון אילן כתב ואין להשתמש במחובר לקרקע כלל, שמשמע שזה כולל גם ירק וקנים הרכים.
והא"ר והתו"ש כתבו ליישב את הראיה מהגמ', דהגזירה שחידש רבינא שמא יקטום אינה נאמרת על קנה רך כירק, אלא על קנה קשה אף שאינו קשה כאילן, דבו חיישינן שמא יקטום, וכן מבואר מכמה ראשונים שלא גזרו בקנה רך כירק. ועיין במשנ"ב [ס"ק טו] שיישב את לשון הר"מ, והביא גם את החיי"א שנקט כן בדברי הרמ"א, ומשמע שהמשנ"ב בעצמו גם נקט להקל בה.

סעיף ב

גמרא עירובין דף ק: שרשיו גבוהין מן הארץ עד לא ישב עליהם.

סעיף ג

גמרא עירובין [דף ק:] אמר רמי בר אבא עד והאידנא קיי"ל כר"ש כולהו שרי. גמרא מועד קטן דף ב: איתמר המנכש והמשקה עד משום קוצר קשיא.[5]

הגמ' [מו"ק דף ב:] מביאה מחלוקת רבה ורב יוסף אם המשקה מים לצמחים חייב משום תולדה דזורע, ומשום שזה גורם צמיחה, או משום תולדה דחורש משום שע"י ההשקייה מפורר את הקרקע ויש בה תועלת של חרישה.
הרמב"ם והאו"ז פסקו שהחיוב הוא משום זורע, אך הסמ"ג והגמי"י והרוקח פסקו שחייב משום שתי מלאכות זורע וחורש, וכן הביא השעה"צ [ס"ק יח] בשם הגר"א, וכן הוא במשנ"ב [ס"ק כו]. וכתב בשעה"צ [שם] שהנפק"מ בין אם חיובו מטעם חורש

ביאורים והערות

5. בגמ' עירובין הנ"ל משמע שאם היה פסיק רישיה שיתלשו העשבים היה בזה איסור גם לר"ש, וכך מביא הביה"ל [ד"ה מותר] בשם הסמ"ג, ויש בזה חידוש דאף שתלישה זו היא פ"ר דלא ניח"ל במקלקל וכלאחר יד, אפ"ה אסרו זאת.
ועיין בדגול מרבבה [סימן שמ על המג"א סק"ן] בענין אכילת עוגה שיש ע"ג אותיות שכתב דהיתר גמור הוא משום דהוי פ"ר במקלקל וכלאחר יד, וציין לדברי המג"א לעיל [סימן שיד סק"ה] שהתיר זאת. והמשנ"ב [שם ס"ק יז] ציין לדברי הדגמ"ר, וכן הביא בסימן שיד [ס"ק יא] את המ"א שהתיר בכה"ג.

או מטעם זורע, הוא במשקה קרקע שאיננה זרועה אך עומדת לחרישה, דאם חיובו משום חורש חייב גם בקרקע זו, ואם חיובו משום זורע אינו חייב.❼

<u>שפיכת מים לגינה</u>

השו"ע התיר שפיכת משקין לאדמה משום שאינם מצמיחים, והמשנ"ב [ס"ק כט] ציין לדברים שהביא בשם ספר הזכרונות להזהר גם בשאר משקין.

וכתב השעה"צ [ס"ק כה] שלענין גינת חבירו שאין זה אלא פ"ר דלא ניח"ל יש להקל, ולענין משקין שמעורבים בהם מים כגון שכר ומי דבש, כתב המשנ"ב [ס"ק כט] בשם הפמ"ג דבודאי יש בזה איסור.

השו"ע התיר להטיל מי רגלים בקרקע שיש בה צמחים משום שהם עזין ושורפין את הזרעים. והקשה הביה"ל [ד"ה או] דנהי דאין בהן משום זורע מ"מ יתחייב משום חורש דהא מרפו ארעא. וכתב דאולי אין חיוב משום חורש רק היכא דמועיל ג"כ לזרעים. [עיי"ש שכתב דהוא דוחק וצ"ע].

עוד הביא בשם התפארת ישראל שחכמי המדע אומרים דאדרבה מי רגליים מועילים לצמחים, והביה"ל כתב דמהגמ' משמע שמותר להטיל בשדה זרועה.❽

<u>סעיף ד</u>

מקור הדברים הם בדברי היראים המובאים בהגהות מרדכי פרק כלל גדול.

מבואר בדברי המשנ"ב [ס"ק לב] דתרי גווני זריעה יתכנו בגרעינים הניתנים במקום לחות: א) השרשה בקרקע. ב) צימוח, דהיינו נביטה, כשם כשם שמצוי בגרעינים או קטניות הנתונים במקום לחות, וכן מבואר לקמן [סעיף יא] ובמשנ"ב [ס"ק ג, נא].

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❼ <u>שפיכת מים בקרקע</u>

בספר ארחות שבת [פי"ח הערה ח] כתב שמלשון השעה"צ [ס"ק יח] משמע שקרקע שאין בה צמחים וגם אינה עומדת לחרישה ולזריעה אין איסור לשפוך בה מים, ואף שלענין חרישה ממש כתב האגלי טל [מלאכת חורש אות טז] דאסור לחרוש גם בקרקע שאינה עומדת לזריעה [אא"כ אינה ראוייה לזריעה כלל שאז אין איסור, וכן אם הקרקע מיועדת להילוך או לבנין אין בה איסור חורש], מ"מ שפיכת מים נאסרת משום חורש רק בקרקע העומדת לחרישה.

וכן כתב בחוט שני [מלאכת זורע] דמותר לשפוך מים לקרקע שאין בה צמחים אם אינה עומדת לחרישה, ורק לחרוש ממש בידיו או בכלי אסור אף בקרקע כזו.

❽ <u>פתיחת גגון בשעת גשם</u>

סוכה שיש על גבה גגון שסוגרים אותו בשעת גשמים, ופותחים אותו כאשר הגשמים מפסיקים לרדת [כמו ששכיח בחו"ל בחג הסוכות], אם בשעת הפתיחה נופלים המים שע"ג הגגון על אדמת הגינה, יש בזה לכאורה חשש איסור השקייה בשבת. ובמקרה שהמים נופלים ישירות על הצמחים אין זה גרמא אלא מעשה בידיים, ואף שבדרך כלל הוא פ"ר דלא ניחא ליה כיון שמים מועטים אלו אינם מועילים לו, ובפרט אחר שירדו גשמים לגנה, מ"מ גם בזה יש איסור.

אמנם בחוט שני [מלאכת זורע] הביא מספר היראים [דף קלא.] שכתב וז"ל צריך האדם להזהר במקום שעשבים וזרעים צריכים למים כגון בימות הקיץ, שלא ישליך שם מים וכו' שא"א שלא יועיל לגדלם עכ"ל. ומשמע שבזמן שהקרקע רוויה במים ואין תועלת בהשקייה אין איסור כשאינו מכוון להשקייה.

ולפי"ז הורה הגרנ"ק שליט"א שאם בזמן פתיחת הגגון נופלים המים לגינה שכבר ירדו בה הגשמים ה"ז מותר, כיון שאינו מכוין להשקייה ואין זה פ"ר שהוא יועיל לצמחים.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ה

גמרא דף קז: אמר אביי האי מאן דתלש פיטרא עד דף נח. היינו רביתיה.

בסעיף זה מבואר דמלאכת קוצר לא נאמרה דוקא במחובר לקרקע אלא כל צמח שיונק כדרכו, התולשו ממקום יניקתו חייב, אמנם צמח שדרכו להתגדל באדמה, וגידלו בעציץ שאינו נקוב פטור, דלאו היינו רביתיה.

סעיף ו

גמרא דף נ: אמר רב הונא האי סליקוסתא עד דף נא. תיובתא. תוס' דף נ: ד"ה מקצת.

תוס' מפרשים בגמ' שהטעם להתיר הוצאת עשבים וצנונות מהאדמה הוא משום דאע"ג דמזיז העפר, מ"מ הוי טלטול מן הצד.[6] איתא בשו"ע שמי שזרע בצל או צנון על ידי שנתנם בקרקע וכיסה אותם בעפר, שאסור ליטלם אף קודם שהשרישו משום שנראה כתולש, והק' המג"א [סימן שיא ס"ק כ] מדברי הגמ' [דף מה.] שמבואר שאם זרע חיטים בקרקע ועדיין לא השרישו אין איסור תולש בנטילתן אלא מדרבנן.
והשעה"צ [ס"ק לא] הביא שהמאירי תירץ שמדובר באופן שהחיטים לא היו מכוסות בעפר, אבל אם כיסה את הזרע או הצנון והבצל בעפר כדרך הזורעים, אסור ליטלם מדרבנן אף שעדיין לא השרישו.

סעיף ז

משנה דף צה.

דיני עציצים

במשנה איתא התולש מעציץ נקוב חייב ומעציץ שאינו נקוב פטור, וביאר רש"י שהצמח הנמצא בעציץ נקוב הוי כמחובר לקרקע משום שיונק מן הקרקע על ידי הנקב, שמריח לחלוחית הקרקע.
בהגדרת עציץ נקוב או אנו נקוב מצינו בגמ' ובפוסקים כמה חילוקים, כגון לענין גודל הנקב המחשיב את העציץ כנקוב, ולענין סוג החומר ממנו עשוי העציץ, ולענין המקום בו מונח העציץ, אם על גבי קרקע או באויר.

א] גודל הנקב

בגמ' [דף צה:] מבואר ששיעור הנקב להחשיב את העציץ כנקוב הוא כשיעור שורש קטן, ומתוך דברי הגמ' מבואר ששיעור זה גדול יותר משיעור כונס משקה, דהיינו שאם יניחו את הכלי הנקוב ע"ג מים יכנסו לתוכו דרך הנקב, ופחות משיעור זית. ועיין משנ"ב [ס"ק מב] שהוסיף מהב"י בשם הרשב"א דאם הנקב הוא בדופן העציץ, ג"כ נקרא עציץ נקוב.

ביאורים והערות

6. הא דלא אסרו את הוצאת העשבים, משום שהגומא מתרחבת והו"ל עושה גומא, עיין לעיל במג"א [סימן שיד ס"ק ה] שכתב משום דהוי מקלקל ומשאצל"ג וגם כלאח"י, ובפסיק רישיה בכל הני צירופים שרי [עי"ש בלבושי שרד].
והגר"א [שם] כתב טעם אחר דכמו שכתב המ"מ לענין מלאכת מצרף דכשאינו מתכוין למלאכה לא מיקרי תיקון כלל, ה"נ בהרחבת הגומא הזו כשאין מתכוונים לה, אין שום חשיבות מלאכה בתוספת ההרחבה הזו, והובאו דברי המג"א והגר"א במשנ"ב לעיל [סימן שיד ס"ק יא].

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>החומר ממנו עשוי העציץ</u>

הגמרא במנחות [דף פד:] חילקה בין עציץ של עץ לעציץ של חרס, ונחלקו הראשונים בדין זה:

א] רש"י [גיטין דף ז. ד"ה וזרעו] נקט דעציץ של חרס דינו כעציץ נקוב אף אם אין בו נקב כלל, משום שהחרס הוא כעפר והצמח יונק מהקרקע דרך החרס, ולשיטתו החילוק בין נקוב לשאינו נקוב הוא בעציץ של עץ או מתכת.

ב] תוס' [שם ד"ה עציץ] כתבו להיפך, דעציץ של עץ דינו כנקוב אף אם אין בו נקב כלל משום דמתלחלח מהקרקע, משא"כ חרס בעי נקיבה. ולשיטתם החילוק בין נקוב לשאינו נקוב נאמר בעציץ של חרס או מתכת.[9]

ג] <u>המקום בו מונח העציץ</u>

הראשונים נחלקו בעציץ נקוב המונח ע"ג יתידות באופן שיש הפסק אויר בינו לבין הקרקע:

א] תוס' [שבת דף פא: ד"ה והניחו] כתבו שאף שזה מונח ע"ג היתידות דינו כמחובר לקרקע, משום שהצמח שבעציץ יונק מהקרקע למרות הפסק האויר.

ב] הרמב"ם [פ"ח שבת ה"ד] כתב שבאופן זה שמפסיק האויר בין העציץ לבין הקרקע, אין דינו כמחובר לקרקע. לפי"ז יש איסור תורה אם נוטל בשבת עציץ נקוב המונח ע"ג קרקע ומניחו באופן שיש הפסק אויר בינו לבין הקרקע.[10]

סעיף ח

גמרא דף פא: גופא אמר ר"ל צרור עד והניחו ע"ג קרקע חייב משום נוטע. גמרא חולין דף קכז: אילן שנפשח. דף קכח: אמר רב פפא הרי אמרו עד ואם לאו טמא.

הבאנו לעיל [סוס"ז] מחלוקת הראשונים בעציץ נקוב אשר היה מונח ע"ג קרקע והגביהו והניחו ע"ג יתידות, שדעת תוס' [דף פא: ד"ה והניחו] דאין בזה איסור תורה רק דרבנן, וכן דעת רש"י [ד"ה חייב], ודעת הרמב"ם [פ"ח ה"ד] דיש בזה איסור תורה. וכתב המג"א [סימן שיב סק"ג] דמסתימת השו"ע שהתיר לקנח בצרור שעלו בו עשבים, משמע שנקט כרש"י ותוס' ודלא כהרמב"ם, והביאו הביה"ל [ד"ה אפילו].

בביאור מה שכתב השו"ע דאפילו עציץ שאינו נקוב אסור להגביה מהארץ ע"ג יתידות, כתב הגר"א [והביאו הביה"ל] דהשו"ע חשש הן לשיטת רש"י [גיטין דף ז.] והן לשיטת תוס' [שם] שנחלקו בדין עציצי עץ וחרס אי בעי נקיבה, ולהך צד שהעציץ נחשב

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

[9] <u>עציצים של מתכת או של פלסטיק</u>

כתב החזון איש [דיני ערלה סימן לב] עפ"י הירושלמי [פ"ק דערלה] שמתכת מפסקת את היניקה ולכן דינו כאינו נקוב.

ולענין עציץ העשוי מפלסטיק הביא בספר משפטי ארץ [פ"ז שביעית הערה יט] שדעת הגריש"א זצ"ל היא שיש להחמיר בזה כנקוב, כיון שאין אנו יודעים לְמה לדמות זאת. ובהערה [יב] שם הביא גם את דעת הגרנ"ק שליט"א שהיקל.

[10] <u>יניקה ברצפת אבן ובטון</u>

כתב החזו"א [שביעית סימן כב סק"א ד"ה ובין] שרצפת אבן מפסיקה את היניקה. ועיין בארחות שבת [פי"ח הערה לד] שאם העציץ עומד באופן שהנקב שלו הוא כנגד החריץ שבין המרצפות, ואותו חריץ רחב יותר משיעור מילימטר, אזי הוא יונק משם אפילו אם החריץ ממולא בבטון.

רצפת בטון או מרצפות העשויות מאבקה כתושה, הביא בשו"ת שבט הלוי [ח"ו סימן קסז] את הוראת החזו"א שאין הם מפסיקים היניקה.

כתב בארחות שבת [פי"ח סכ"ב] דכל הנ"ל הוא דוקא כאשר נטוע בעציץ שיח, אבל אם נוטע בו אילן הרי שרשיו עתידים לבקוע את העץ לכן מתחילה דינו כנקוב, והמקור הוא הירושלמי בערלה [פ"א ה"ב] וברמב"ם [פ"י מעשר שני ה"ח].

קנין הלכה

מראי מקומות

כנקוב יש איסור [עכ"פ מדרבנן] להגביהו מן הארץ ע"ג יתידות.[7]

כתב הרמ"א בשם רבינו ירוחם שייחור של אילן שנפשח מערב שבת מן האילן ובו פירות מותר לתלוש ממנו פירות בשבת, וזה לפי הגמ' חולין [דף קכז: וקכח:] דאם אין היחור יכול לחיות עוד הרי הוא כתלוש והפירות מקבלים טומאה, ולכן נקט רבינו ירוחם דה"ה לענין שבת דינו כתלוש.

ועיין בביה"ל [ד"ה שנפשח] שכתב בשם הפמ"ג דכיון שאין העולם בקיאים מתי יכול לחיות, לכן אין להתיר אלא כשנפרד לגמרי מן האילן.

סעיף ט

גמרא כתובות דף ס. תניא נחום איש גליא עד לא גזרו בה רבנן.

מהגמ' הנ"ל מבואר שאם יפנה בידיו את הקשין והעשבים שעלו בצינור הוי מתקן דאורייתא, ורק משום שעושה זה ע"י מיעוך ברגלו הוי מדרבנן, והתירו במקום פסידא.❶❶

סעיף י

גמרא סוכה דף לז: ואמר רבה הדם עד אתי למגזייה.

בגמרא מבואר דכיון שההדם ראוי להריח בו אף כשהוא מחובר, לכן לא חשיב שמא יתלשנו, ומבואר דאף שהיו רגילים גם להביא ענפי הדם לביתם, מ"מ לא אמרינן דמחמת זה יהיה חשש שמא יתלוש אותם, ואתרוג שאני שא"א לאוכלו בלי תלישה.

סעיף יא

רמב"ם פ"ח ה"ב.

ביאורים והערות

7. השעה"צ [ס"ק לח] כתב שהפמ"ג פקפק קצת אם מותר לטלטל עציץ שיש בו עשבי בושם, ולא פירש את טעם הספק. והמעיין בפמ"ג [א"א ס"ק טו] יראה שציין לדברי הט"ז דלעיל [ס"א] שאסר שימוש גם בקנים רכים ולא רק בקשים. וכוונתו דלפי הט"ז הזה אין העציץ הזה ראוי לשימוש בשבת כיון שאסור לטלטלו ע"מ להריח בו, וא"כ לא חזי למידי והוי מוקצה. [ואח"כ דן דאולי מה דמשמע מהשו"ע שאין איסור מוקצה בעציץ הוא משום שראוי להעמיד בהמתו על גביו שתאכלנה].

לפי"ז למאי דנטה המשנ"ב לעיל [ס"ק טו] לפסוק דלא כהט"ז, א"כ שרי לטלטל את עשבי הבושם ע"מ להריח בהם, וממילא אין הם מוקצה.

ליקוט תשובות האחרונים

❶❶ **פתיחת סתימה ע"י צינור**

כתב בספר ארחות שבת [פ"ח סל"א] דלענין סתימה שנוצרה בצינור היוצא מהכיור ובא לפותחה בכלי גומי המיועד לכך, דעת הגריש"א זצ"ל דהוי כצינור שעלו בו קשקשים ואין היתר להשתמש בכלי הנ"ל בלי שינוי, ודעת הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פי"ב סט"ו] שזה מותר במקום צורך גדול, וכתב דלא דמי לצינור שבגמ' [כתובות הנ"ל] דשם איירי בצינור החקוק ברצפת הגג שהקשקשים מבטלים את עיקר צורתו, משא"כ בצינור שתחת הכיור. גם בשו"ת מנחת יצחק [ח"ה סימן עה] התיר זאת במקום צורך גדול.

ובאופן שהסתימה מהודקת היטב וא"א לפותחה אלא ע"י מעשה אומן, כגון בקפיץ של מתכת, הרי זה אסור לכל הדיעות, שסתימה כזו היא קלקול בצינור, ופתיחתה אסורה מטעם תיקון מנא.

קנין הלכה

מראי מקומות

המ"מ כתב שמקור דברי הר"מ הוא בגמ' זבחים [דף צד:] שאמרו לענין השורה זרע פשתן שחייב, אילימא משום דמקדח [פירוש צומח], א"ה אפילו חיטי ושערי נמי.

והקשה המג"א [ס"ק יב] דאדרבה מסקינן בגמ' שחיובו של השורה פשתן הוא משום לש, ולא משום זורע. וכתב דמצד מלאכת זורע אינו חייב עד שישרה לזמן מרובה, משא"כ מצד מלאכת לש חייב מיד.

ובשו"ת משכנות יעקב [סימן קטז] ובאגלי טל [מלאכת זורע סח] כתוב דכל שבזמן שנתן את הזרעים במים התכוין שיעמדו שם לזמן מרובה ה"ז בגדר זורע אף אם לבסוף נמלך, משא"כ אם מתחילה נתן במים רק לזמן מועט אין זה בגדר זורע כלל.

והבית מאיר והמשכנ"י [שם] והאג"ט [שם אות יז ד"ה אך] כתבו דמקורו של הרמב"ם הוא מהגמ' [דף יח:], דלפי ב"ש דאית להו איסור שביתת כלים, היה צריך להיות אסור להשאיר בשבת שעורים שרויים למטרת עשיית שכר [אי לאו משום דאפקורי מפקר להו], אלא מבואר שהמציאות הזו שהשעורים שרויים ע"מ שיצמחו הויא מלאכה, וא"כ מי ששרה שעורים בשבת למטרה זו הוי כזורע.

<u>העמדת ענפי אילנות במים</u>

בדברי הרמ"א שמותר להעמיד ענפי אילנות במים יש להבחין בזה בין שני אופנים:

א] אם יש בענפים אלו פרחים העתידים להפתח מכח המים, אין ליתנם במים בשבת משום שיש בזה איסור זורע, ואפילו אם הענפים האלו היו בתוך המים מבעוד יום ונפלו לחוץ, אסור להחזירם למים בשבת.

ב] ענפים שאין בהם פרחים העתידים להפתח, כתב הרמ"א בסתמא דמותר ליתנם במים, והאחרונים התקשו מהמשנה בסוכה [דף מב.] לגבי לולב, דבשבת אין היתר אלא להחזיר את הלולב למים שכבר היה בתוכו, ולא ליתנו בתוכו בתחילה, ונפסק דין זה להלכה בהל' לולב [סימן תרנד], ולמה התירו כאן ליתן ענפים בתחילה במים. [ועיי"ש במשנה דגם ביו"ט לא הותר רק להוסיף מים בכלי ולא ליתן בתחילה].

והביא המשנה ברורה [ס"ק נד] שני תירוצים:

א. התו"ש והחי"א כתבו דה"ג לא הותר אלא להחזיר למים ולא ליתן בתחילה.

ב. הפמ"ג והגר"ז כתבו בדעת הרמ"א דכיון שכל האיסור הוא משום טירחא, לכן אם יש לו כלי מזומן עם מים מותר ליתן גם בתחילה את הענפים, וכן את הלולב, וכל האיסור הוא רק כאשר צריך למלא מים בכלי.

וכתב השעה"צ [ס"ק מח] דאפשר שיש לסמוך ע"ז אם שכח להעמידן במים מבעו"י, כיון שאין בהם פרחים העתידים להפתח ואין בהם חשש דאורייתא.❷❶

<u>סעיף יב</u>

גמרא חולין דף קכז: מסייע ליה לרב חייא עד הא כדאיתא והא כדאיתא. גמרא עירובין דף ק: תני חדא עד וגדר בה גדר.

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❷❶ <u>הוצאת פרחים מהמים</u>

כתב בשמירת שבת כהלכתה [פרק כו סעיף כו] בשם הגרש"ז זצ"ל דמותר להוציא פרחים מן המים, אף אם יש בהם פרחים העתידים להפתח, ואין זה נידון כתולש כל זמן שלא הוציאו שורשים בתוך המים [דאל"כ יש בזה משום איסור קצירה]. ועיין ביאורים ומוספים 48.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>אילן יבש</u>

הביה"ל [ד"ה חייב] הביא מחלוקת ראשונים בדין אילן שהתייבש אם מותר לתלוש ממנו פירות או ענפים:

א. רש"י [חולין דף קכז:] ותוס' [שבת דף קנ: ד"ה ובמחובר] והרשב"א [שם] ס"ל שאם יבש האילן לגמרי אין בו איסור תורה בתלישת הפירות ממנה, ואפילו אם רק יבשו הפירות הן ועוקציהן אין הם נחשבים כמחוברים, כפשטות הסוגיא בחולין.

ב. הרמב"ם [לפי המג"א (ס"ק א) והנשמת אדם (כלל יב ס"ה)] ס"ל דיש חיוב חטאת בתלישת הפירות אף אם הוא יבש לגמרי, משום שהוא מחובר לקרקע. והנשמ"א הביא גם תוספתא שמבואר כן.

<u>עשבים יבשים</u>

כתב המשנ"ב [ס"ק נז] בשם המג"א [ס"ק יד] דכו"ע מודו שעשבים יבשים שדינם כתלושים ואין בהם איסור תלישה מהתורה, אמנם מדרבנן יש איסור. והביה"ל [ד"ה חייב] דן בטעם האיסור, אם הוא איסור דרבנן מחמת דמיחזי כתולש, דלא עדיף מהטומן צנונית באדמה שאם מתכוין לזורען יש איסור דרבנן להוציאם, או דזה אסור מטעם אחר. [והביא דעת תוס' והרשב"א דלא חששו בה למיחזי כתולש].

הביה"ל הוסיף שלפעמים יש איסור תורה, אם ע"י תלישת העשבים מתייפה הקרקע לזריעה והאדם חפץ בכך, יהיה איסור תורה משום תולדה דחורש.

<u>נטיעה על הגג</u>

המג"א [ס"ק יד] הביא שו"ת הרא"ש [כלל ב סימן ד] שאם הביא עפר ונתנו על הגג ונטע שם כרם, ה"ז כגדל בארץ, ואין דינו כעציץ שאינו נקוב בכלל, והטעם משום שהגג קבוע במקומו ואינו דומה לעציץ המיטלטל.

<u>בצלים שהשרישו בעלייה</u>

כתב המשנ"ב [ס"ק נז] שבצלים שדרכן להשתרש בעלייה שיש בה עפר, ונשתרשו שם וגם רוצה בהשרשתן, התולש חייב אעפ"י שכל הבצל מגולה ואין דרך גידולן בכך. ועיין במשנה מעשרות [פ"ה מ"ב] דאם השרישו הבצלים מאיליהם דינם כמחוברים וטהרו מלטמא, ומבואר בירושלמי דרק לענין טומאה דינם כמחוברים משא"כ לשאר עניינים כגון תרומות ומעשרות. והסביר המג"א [ס"ק יד] בשם התוי"ט הטעם משום שלא רצה בהשרשתן, משא"כ אם רצה בכך הוי כמחובר.

דין נוסף איתא במשנה שם שאם נפלה על הבצלים מפולת והם מגולים, דהיינו העלים מגולים והבצלים מכוסים, וצורתם כצורת בצלים רגילים הנטועים בשדה, ומירי בשהשרישו אך לא רצה בהשרשתם, הרי הם כנטועים בשדה. וכתב המג"א דבאופן זה התולש מהם בשבת חייב.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף יג

גמרא דף נד: אביי אשכחיה ליה לרבה עד דף קנה. אלא ליתנח אקנין.

בגמרא מבואר דצידי צדדים מותרים, ולכן אם נעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה מערב שבת מותר ליתן דברים בתוך הכלכלה או ליטול מתוכה, משום דהו"ל משתמש בצידי צדדים. אך באופן שהכלכלה דחוקה וכאשר מכנים בה ידו מתנועע האילן, דיינינן לשימוש זה כשימוש באילן עצמו ואסור.❸❶

סימן שלז

הקדמה

בסימן זה מובאים כמה דינים אשר שורש איסורם הם משום חשש חפירה ועשיית חריץ, או חשש השויית גומות, כגון גרירת כלים ע"ג קרקע, כיבוד הבית והדחתו וכיו"ב, אשר בבית איסורם משום בונה ובשדה משום חורש.

דינים אלו תלויים בכמה נידונים חלוקים:

א. דבר שאינו מתכוין ופסיק רישיה, שהרי האדם אינו מתכוין לעשות חריץ או להשוות גומא.

ב. גזירה שמא ישווה גומות.

ג. נידון נוסף הוא בית מרוצף שבו אין את החששות של עשיית חריץ והשוויות גומות קיימים, האם גזרינן מרוצף אטו אינו מרוצף.

סעיף א

גמרא דף כב. רב אמר אין הלכה עד שלא יתכוין לעשות חריץ. גמרא דף כט: אבין ציפוראה עד המשנה. תום' ד"ה גזירה. גמרא דף צה. אמימא שרא זילחא עד המשנה.

בגמרא מבואר דלפי ר' יהודה דאסר דבר שאינו מתכוין, אסור לגרור מיטה וספסל שמא יעשה חריץ. ואף שאין בחריץ זה איסור תורה היות והוא מקלקל, וגם הוי כלאחר יד שאין דרך לעשות חריץ אלא במרא וחצינא, מ"מ ר"י אסר, אבל אנן קיי"ל כר"ש דדשא"מ מותר, ולכן מותר לגרור כלים ע"ג קרקע.

ועיין במג"א בשם הרוקח שאם המיטה כבידה באופן שהוא פ"ר שיווצר חריץ בקרקע, מודה ר"ש דאסור.[8]

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

❸❶ קשירת חבל ונעיצת מסמר באילן

כתב בספר ארחות שבת [פי"ח סעיפים עו, עז] דאם קשרו חבל באילן אסור לתלות עליו בגד, וכן אסור ליטול ממנו בגדים שנתלו עליו לייבוש, משום שחבל זה נידון כצדדי האילן.

אך אם נעץ מסמר באילן ועליו קשר את החבל, דין החבל כצידי צדדים ומותר להשתמש בו. [אמנם אם בזמן שמשתמשים בחבל הזה מתנדנד האילן אין בזה היתר של צידי צדדים].

8. ויש בזה חידוש, דהיה מקום לדון דרק לר' יהודה אסרו כיון שאינו סובר הקולא של דשא"מ, אבל לר"ש דס"ל דשא"מ מותר, א"כ הו"ל פ"ר דלא ניחא ליה במקלקל וכלאח"י, ועיין לעיל [סימן שלו ס"ג] מה שהבאנו שגם שם נתבאר ציור נוסף שאסרו בו פ"ר דלא ניחא ליה במקלקל וכלאח"י ויהא שרי, ואפ"ה אסרו בזה. והמג"א [סימן שיד ס"ק ב] והדגמ"ר [סימן שמ] הקלו בזה, והשעה"צ [ס"ק ב] כבר ציין לזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכתב השעה"צ [ס"ק ב] דמסתבר שאם רוב בתי העיר מרוצפים לא גזרו בזה, וציין לדברי רש"י [דף צה. ד"ה זילחא] ולתוס' [דף כט:].[9]

סעיף ב

גמרא דף צה. ת"ר החולב עד משום שבות. תוס' ד"ה והאידנא.

בטעם האיסור של כיבוד הבית מצינו בראשונים כמה טעמים:

א] תוס' [דף צה. סוד"ה והאידנא] כתבו דטעם האיסור הוא מפני שמזיז עפר ממקומו, והשעה"צ [ס"ק ג] הסתפק אם הכוונה משום מוקצה או איסור חפירה. והביא מהמרדכי שנקט הטעם של מוקצה, והאו"ז [סימן עח] שנקט הטעם של חפירה. וסיים השעה"צ דנראה דתרווייהו איתנהו.[10]

ב] רש"י [דף קכד: ד"ה של תמרה] כתב הטעם משום דהוי פ"ר שישווה גומות. ומה שנתבאר בגמ' [דף צה.] שאינו אלא שבות ולא איסור תורה, כתב השעה"צ [ס"ק ד] דאפשר דס"ל כדברי הרמב"ן דהוי בנין כלאחר יד.

ג] הסמ"ג כתב דחיישינן שמא ישכח וישווה גומות במתכוין.

תוס' [דף צו: ד"ה והאידנא] מביאים את דעת הבה"ג דלמאי דקיי"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין שרי, ה"נ שרי לכבד את הבית.

<u>כיבוד הבית במרוצף</u>

הראשונים נחלקו אם גזירת חכמים שאסרו כיבוד הבית נאמרה גם בקרקע מרוצפת, דגזרו מרוצף אטו אינו מרוצף, או שהקלו בקרקע מרוצפת.

א. הרמב"ם [פכ"א ה"ג] פסק שלא גזרו במרוצף. וכתב המ"מ שלמד כן מהגמ' [דף צה.] דאמימר שרא זילחא במחוזא משום שהבתים מרוצפים.

ב. לפי שיטת המרדכי דטעם האיסור הוא משום טלטול מוקצה, פשוט שזה אסור אף במרוצף.

ג. להסוברים דטעם האיסור הוא משום דהוי פ"ר שישווה גומות או משום גזירה שמא ישווה גומות, יש לדון אם במרוצף שרי. וכתב בספר התרומה דיש בזה שתי הסברות לאיסור.

א. גזירה מרוצף אטו שאינו מרוצף כדמצינו [דף כט:] לגבי גרירת כלים.

ב. אפשר דאף במרוצף שייך להשוות גומות שבין הרבדים.[11]

ביאורים והערות

9. כוונת השעה"צ בזה הוא דלפי הרמב"ם שמחלק בין כיבוד הבית לבין הדחת הרצפה, שבהדחת הרצפה גזרו גם במרוצף [כדלקמן ס"ב וס"ג] ואין מקילים להרמב"ם גם ברוב בתי העיר מרוצפים, היה מקום לומר דה"נ אין להקל בגרירת כלים כבדים ביותר אף ברוב בתי העיר מרוצפים, ומ"מ כיון שיש הרבה צירופים להקל סמך השעה"צ על שיטת רש"י ותוס' דלא גזרו מרוצף אטו אינו מרוצף ברוב בתי העיר מרוצפים.

10. בדעת הראשונים שלא כתבו טעם דמוקצה, כתב הביה"ל [בשם הרשב"א] וכן הרמב"ן [במלחמות דף קכב:] שזה משום דהוי כגרף של רעי, א"נ דהוי כטלטול מן הצד ע"י דבר אחר שהותר לכבוד שבת.

11. כתב הביה"ל [ד"ה ויש] דמהרמב"ם הנ"ל ומרש"י [דף קנא. ד"ה קרקע] מבואר דלא ס"ל חשש השוויית גומות במרוצף.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>להלכה</u>: השו"ע נקט כהרמב"ם והיקל במרוצף, והרמ"א נקט כהאוסרים במרוצף, אמנם התיר כאשר מכבד בדבר קל כמו בגד או כנף אווז. ומזה למד הביה"ל [ד"ה ויש] שאין טעמו לאיסור משום מוקצה, דאי מטעם מוקצה אין טעם לחלק בין כיבוד במכבדות או בבגד.

והוסיף הביה"ל דאם רוב בתי העיר מרוצפים יש להתיר כיבוד הבית,[12] דבזה משמע מרש"י [ד"ה זילחא] ומתוס' [דף כט:] דלא גזרינן אטו אינו מרוצף.

<u>הדחת הרצפה</u>

בגמ' [דף קנא:] איתא דאסור להדיח את הקרקע בשבת ואפילו בקרקע מרוצפת, גזירה אטו קרקע שאינה מרוצפת.

ומצאנו לכאורה סתירה בגזירת מרוצף אטו אינו מרוצף, שבדף כט: אסרו גרירת כלים במרוצף אטו אינו מרוצף, ובדף צה. התירו ריבוץ [ולהרמב"ם גם כיבוד הבית] במרוצף, ובדף קנא: אסרו הדחת הקרקע במרוצף אטו אינה מרוצפת.

ובישוב הסתירה נאמרו שני תירוצים:

א. שיטת רש"י [דף צה.] והתוס' [דף כט:] דבעלמא גזרו אטו אינו מרוצף אך אם רוב בתי העיר מרוצפים לא גזרו.[13]

ב. המ"מ [פכ"א ה"ג] כתב בדעת הרמב"ם, שלגבי כיבוד הבית לא גזרו אטו אינו מרוצף משום שכיבוד הבית נצרך יותר מאשר הדחת הרצפה, ולגבי הדחה אסרו.

ולשיטתו לא מצינו חילוק בין אם רוב בתי העיר מרוצפים לבין מיעוטם, דכיבוד שרי בכל ענין, והדחה יתכן דאסירא בכל ענין.❹❶

<u>סעיף ג</u>

גמרא דף קנא: והאמר רב יהודה עד מת בקרקע לא מיחלף.

כתב המשנ"ב [ס"ק טז] שלדעת הבה"ג שהובא בסעיף הקודם דלא אסרו כלל כיבוד הבית, מ"מ אסרו הדחת רצפה משום דשאני הדחה שהוא רוצה ליפות את הקרקע, ולכן חששו טפי שמא יראה גומות וישכח להשוותם במתכוין.

ולפי"ז אפילו להדיח במגב באופן שאין בזה חשש איסור סחיטה במקום שרוב הבתים מרוצפים, יהיה תלוי באותה מחלוקת ראשונים שהבאנו בסעיף הקודם, שלדעת הרמב"ם אין מקום להקל בזה, ולדעת רש"י ותום' לכאורה יהיה מותר.❺❶

ביאורים והערות

12. עכ"פ בריצוף שאין בו רווחים וגומות בין הרבדים כגון במרוצף בקרשים, עיין בביה"ל.

13. ולשיטתם אפשר דאף בהדחת הרצפה שרי ברוב בתי העיר מרוצפים.

ליקוט תשובות האחרונים

❹❶ <u>כיבוד חצר וסוכה מרוצפת</u>

בספר ארחות שבת [פרק יח הערה עג] דן אם מותר לכבד שטח מרוצף שבחצר, דלענין חצירות אין לומר דרוב חצירות מרוצפות, וא"כ תלוי באותה מחלוקת הראשונים שהבאנו, דלהרמב"ם שרי [וכן פסק השו"ע], ולרש"י ותוס' אסור [וכן פסק הרמ"א].

עוד הוסיף דאם הקים סוכה בשטח המרוצף שבחצר אפשר דקיל טפי, ויהא מותר לכבד את הסוכה בימי חג הסוכות כיון שמשתמש בה שימוש דירה, והניח בצ"ע.

❺❶ <u>הדחת הרצפה בבתי חולים</u>

עיין בשמירת שבת כהלכתה [פרק כג ס"ו] דבשעת הדחק וצורך גדול כגון בבית חולים כשיש להקפיד במיוחד על הנקיון, יש להקל לשטוף את הרצפה המרוצפת בתנאי שישתמש לצורך זה במגב גומי בלבד [שלא יהיה חשש סחיטה].

וטעמו משום דכיון שכתב המ"מ [הבאנו בסעיף הקודם] דהחילוק בין כיבוד הבית להדחת הרצפה הוא משום דכיבוד הבית

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ד

גמרא דף קמא. ואמר רבא לא ליצדד איניש כובא דילמא אתי לאשוויי גומות.

השו"ע אסר משום דהוי פ"ר אצל השוויית גומות, ובתוס' [ד"ה דילמא] מבואר הטעם משום שמא ישכח שהוא שבת ויבוא להשוות גומות בכוונה.[14]

ביאורים והערות

נצרך טפי, ה"נ בבית חולים י"ל דהדחת הרצפה נצרכת, ובפרט שזה מקום שיש חולים. [ויש להוסיף דבלא"ה נתבאר לעיל שלרש"י ותוס' נראה שהקלו במקום שרוב בתי העיר מרוצפים]. ועיין ביאורים ומוספים 27.

14. עיין משנ"ב [ס"ק יט] שהביא המג"א בשם הבה"ג דה"ה שאסור להטות החבית בעודה עומדת ע"ג הקרקע, משום שהוא בודאי חופר מהקרקע. ואף שהוא מקלקל וגם משאצל"ג וגם הוי כלאח"י מ"מ גזרו בזה, ויש כאן ציור נוסף של פ"ר דלא ניח"ל במקלקל וכלאח"י שאסרו בו.

וראה עוד במשנ"ב לעיל [ס"ק יד] ובשעה"צ [ס"ק י] לענין שימוש במכבדות אשר קסמיהן משתברים, דגם זה הוי פ"ר דלא ניח"ל במקלקל וכלאח"י.

שאלות לחזרה

או"ח הלכות שבת סי' שלא, שלד, שלו, שלז
מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, משנ"ב ביאוה"ל ושעה"צ

<u>סימן שלא סעיף א</u>

א. 1) מה הטעם שמותר לעשות מציצה בשבת ולא אסרו משום חובל?
2) האם מותר לעשות מציצה בספוג - בחול או בשבת?

<u>סעיף ב</u>

ב. מתי חוזר אפילו על ציצין שאינם מעכבין ומתי אינו חוזר אלא על ציצין המעכבין;
1) כשגמר את החיתוך?
2) כשכבר התחיל הפריעה?
3) כשהוא עוסק במציצה?

ג. אם אדם אחר התחיל הפריעה, האם מותר למוהל לחזור לתקן הציצין?

ד. 1) מה הן ציצין המעכבין?
2) מה הן ציצין שאינם מעכבין?

<u>סעיף ג</u>

ה. באופנים דלהלן, האם מלין בשבת, כשגמרו שערו וצפרניו או כשלא גמרו, ומה הטעם;
1) בן שבע ודאי?
2) בן שמונה ודאי?
3) ספק בן שבעה ספק בן שמונה?
4) ספק בן שמונה ספק בן תשעה?
5) ואיך מכריע המשנ"ב הלכה למעשה?

<u>סעיף ד-ה</u>

ו. באופנים דלהלן, מה הטעם שאין מלין בשבת;
1) מילה שלא בזמנה?
2) אנדרוגינוס?
3) נולד בין השמשות?
4) נולד מהול?
5) יוצא דופן?
6) מי שיש לו שתי ערלות?

ז. 1) אנדרוגינוס מהו?
2) נולד מהול, באיזה אופן נקרא נולד מהול?
3) מה הפי' שיש לו שני ערלות?

ח. 1) מתי הוא בין השמשות לגבי מילה, שאם נולד אז - נדחה ליום ראשון?
2) כשספק אם נולד קודם בין השמשות או בבין השמשות, האם הוי ספק ספיקא, ומה הטעם?

3) אם הוציא הולד ראשו ונשתהה קצת, וכשנולד לגמרי ראו שלשה כוכבים בינוניים, האם נחשב לנולד ביום או בלילה?

<u>סעיף ו</u>

ט. מכשירי מילה שלא הכינו מערב שבת - בשוגג או במזיד - האם דוחין את השבת;

1) באיסור דאורייתא?

2) באיסור דרבנן?

3) בשבות דשבות?

י. כשהאיזמל בבית הכנסת או בחצר שאינה מעורבת, ואפשר להביאו ע"י גוי שהוא שבות דשבות, מאי עדיף טפי, להביא האיזמל לתינוק או את התינוק לאיזמל?

יא. 1) האם מותר לתקן ציפורן של מוהל בשבת, ומה הטעם?

2) ומה הדין כשאין שם מוהל אחר?

<u>סעיף ז</u>

יב. 1) אם אין לו כמון שחוק ליתן על המילה, האם מותר לשחוק או ללעוס בשיניו?

2) והאם מותר להביא דרך מבוי שאינו משותף?

3) האם מותר למול ואח"כ כבר יהיה פיקוח נפש ויוכל לשחוק?

4) ומה הדין אם עבר ומל או שרק אחרי המילה נודע לו שאין לו כמון?

5) והאם צריך שינוי או לא?

יג. 1) מה הדין לערב בשבת יין ושמן כדי ליתן על המילה לרפואה, ומה הטעם?

2) ומה הדין לערב ע"י שינוי?

<u>סעיף ט</u>

יד. 1) האם מותר לרחוץ את התינוק בשבת לפני המילה או אחרי המילה או ביום שלישי למילתו בחמין שהוחמו מערב שבת?

2) ומה הדין לרוחצו בחמין שהוחמו היום בשביל נכרי?

3) ומה הדין להחם בשבת ע"י ישראל?

טו. תינוק שהיה חולה ונתרפא, האם מותר למולו ביום חמישי?

<u>סעיף י</u>

טז. 1) מי שלא מל או שלא פרע מעולם, האם מותר למול או לעשות הפריעה בשבת או ביו"ט ראשון או ביו"ט שני של גלויות, ומה הטעם?

2) האם מותר לאב למול את בנו בשבת, ומה הטעם?

3) האם מותר לחלק את המילה בשבת לשנים או לשלשה מוהלים, שאחד יעשה את החיתוך, אחד את הפריעה ואחד המציצה?

<u>סימן שלד סעיף א-ג</u>

יז. נפלה דליקה בשבת, כמה מותר לבני הבית להציל, בלילה, בשחרית, אחר חצות, במנחה; לבעל הבית, לבני הבית, לבהמה; לחם, משקין, יין, בשר ודגים או שאר שני מינין, ומה הטעם?

יח. 1) האם מותר לאנשים אחרים שהם מבני הבית או שאינם מבני הבית להציל בשביל בעל הבית?

2) בזמן הזה שאנו שרויים בין הנכרים, האם מותר להציל יותר, ומה הטעם?

קנין הלכה

סעיף ב

יט. באופנים דלהלן, האם התירו איסור טלטול מוקצה או הוצאה לכרמלית או אמירה לעכו"ם במקום פסידא, ומה הטעם;

1) מי שהחשיך בדרך ויש לו כיס מעות?
2) להציל מפני הדליקה - בבית הדליקה או בבית אחר?
3) להציל סחורה הנפסדת מפני הגשמים?

סעיף ד

כ. האם מותר להציל מזון;

1) מיום הכיפורים לשבת - כשחל יוה"כ ביום ה' או ביום ו'?
2) משבת למוצאי יום הכיפורים?
3) משבת ליום טוב?
4) מיום הכיפורים למוצאי יום הכיפורים?
5) ומה הטעם בכולם?

סעיף ה

כא. האם יש נפק"מ כמה מותר להציל - לאדם בינוני, לזקן וחולה שאוכלים מעט ולרעבתן שאוכל הרבה, ומה הטעם?

סעיף ו-ח

כב. 1) כמה מזון מותר להציל; בכלי אחד, בשני כלים, בטליתו - עם הכלים או כשרוקן את הכלים לתוכו?
2) וכמה כלים מותר להציל לצורך סעודותיו - כוסות, צלחות וסכו"ם?
3) וכמה בגדים מותר להציל בידו או בלבישה?
4) והאם מותר לחזור וללבוש ולצאת?
5) ומאי שנא מאוכלין?

סעיף ט

כג. 1) האם אחרים יכולין להציל לבעה"ב יותר ממזון ג' סעודות?
2) האם מותר לו לבקש מהם זאת?
3) האם אחרים יכולים להציל לעצמם - כשאמר להם בעה"ב הצילו, כשאמר הצילו לכם או שלא אמר להם כלום?
4) והאם יכולים לבקש שכר על כך או דהוי שכר שבת - כשמבקשים לפני שהחזירו או אחר שהחזירו?

סעיף י-יא

כד. באר הדין והטעם להציל אכלין או כלי תשמיש או בגדים - בידו או בלבישה;

1) לחצר שאינה מעורבת?
2) לרשות הרבים?
3) לבית אחר שערב עמו?
4) לחצר שלו שאין דרין בו?
5) ומה הטעם?

סעיף יב

כה. מי שיכול לקרות בלשון הקודש;

1) האם מותר לו לקרות קריאת שמע או ללמוד תורה שבכתב בשאר לשון?
2) והאם מותר לו להציל מן הדליקה תורה שבכתב שנכתבה בשאר לשון?

כו. 1) האם כל מה שטעון גניזה בחול, מותר להציל בשבת מן הדליקה, או שאינו תלוי זה בזה?
2) כמה תיבות צריך שישאר בס"ת כדי שיהיה מותר להציל אותה מן הדליקה בשבת?
3) באיזה אופן מותר להציל ספר תורה אע"פ שאין בה תיבות שלימות ולא פ"ה אותיות?

<u>סעיף יג</u>

כז. ספר תורה, מגילת אסתר ושאר ספרים שנכתבו בלשון הקודש ובסיקרא, על נייר או על קלף;
1) האם מותר לקרות בהן?
2) והאם מותר להצילן מפני הדליקה?

<u>סעיף יד</u>

כח. קמיעות שיש בהם פסוקים;
1) האם מותר להצילם - בחולה שיש בו סכנה ובאין בו סכנה, ומה הטעם?
2) איך פסק המשנ"ב?
3) ומה הדין כשיש בהן אזכרות?
4) ומה הדין להציל לחצר המעורבת?

<u>סעיף טו-טז-יז</u>

כט. 1) שקית שיש בתוכו תפילין ומעות או ספר ומעות, האם צריך להוציא התפילין או הספר כדי להצילם או שיכול להציל כל השקית עם התפילין?
2) האם יכול לכתחילה להניח בשבת תפילין וכדו' בכיס מלא מעות כדי שיוכל להצילו מן הדליקה לחצר שאינה מעורבת?
3) ומה הדין אם הניח כבר מערב שבת או בשבת?
4) ומה הדין להציל ארנק מלא מעות ע"י שישים עליה ככר או תינוק - לרשות היחיד או לחצר שאינה מעורבת? ומה הטעם?

<u>סעיף יח-יט</u>

ל. 1) האם מותר אמירה לעכו"ם להציל ש"ס ושאר ספרים מן הדליקה דרך רשות הרבים?
2) והאם מותר להציל כל הנ"ל גם ממים ושאר דברים המאבדים?

<u>סעיף כ</u>

לא. 1) הגליונות שלמעלה ולמטה בספר תורה שנחתכו מן הספר, האם מצילין אותן, ומה הטעם?
2) והאם מותר לחתוך גליונות הספרים כדי לכתוב עליהם או להשליכם?

סעיף כב

לב. 1) האם מותר לעשות פעולות שיגרמו לכיבוי הדליקה בשבת, ומנלן?
2) האם גרם כיבוי קיל יותר מגרמא בשאר מלאכות?

<u>סעיף כג-כד</u>

לג. טלית מקופלת שאחז בה האש;
1) האם מותר לפשוט אותה - כדי שלא יאחוז האש בכולה או כדי לכבות מה שכבר אחזה האש - במתכוין ובאינו

מתכוין?

2) והאם מותר ליתן עליה משקין או מים שיכבה האש כשיגיע אליהם?

<u>סעיף כה-כו</u>

לד. 1) האם מותר לומר לנכרי לכבות דליקה?

2) נכרי שבא לכבות האם צריך למחות בפניו?

3) והאם מותר לומר לנכרי אם תכבה לא תפסיד או כל המכבה אינו מפסיד?

4) ומה הטעם בכולם?

לה. 1) קטן שבא לכבות דליקה שבבית אביו, האם צריך אביו למחות בפניו, ומה הטעם?

2) ומה הדין למ"ד מלאכה שאין צריך לגופה דרבנן?

3) וכשבא לכבות דליקה שבבית אחרים, האם צריך בעה"ב למחות בפניו?

4) כשצריך למחות בפני הקטן, האם חיובו מה"ת או מדרבנן?

5) ומה הדין בקטן שלא הגיע לחינוך?

<u>סעיף כז</u>

לו. 1) גחלת של עץ העומדת במקום דשכיח היזיקא, האם מותר לכבותה, ומה הטעם?

2) ומה הדין בגחלת של מתכת?

<u>סימן שלו סעיף א</u>

לז. 1) האם מותר להשתמש באילן יבש בשבת, בימות הגשמים או בימות החמה, ומה הטעם?

2) עלה על אילן בשבת - בשוגג או במזיד - האם מותר לו לירד בשבת מהאילן, ומה הטעם?

3) עלה על האילן מבעוד יום - על דעת לירד לפני שבת או על דעת להישאר שם כל השבת - האם מותר לו לירד בשבת מהאילן ומה הטעם?

4) חפץ המונח על האילן מבעוד יום האם מותר להורידו בשבת, ומה הטעם?

5) והאם מותר להשתמש בקנים הרכים כירק, העשויין להתקשות או שאינם מתקשין לעולם או בקנים הקשים קצת, ומה הטעם?

<u>סעיף ב</u>

לח. 1) האם מותר להשתמש בשרשי אילן, בענף של אילן, באילן קטן שיש בו פירות, בירק הראוי לאכילה, בקנה רך - כשאינם גבוהים שלשה טפחים מן הארץ?

2) ומה הדין בעיקרו של אילן פחות מג' טפחים לארץ - כשהאילן גבוה יותר?

3) ומה הדין בענף היוצא למעלה מג' טפחים ונכפף למטה עד שמגיע סמוך לארץ פחות מג' טפחים?

לט. 1) ענפים היוצאים מהאילן - והחלל שתחתיו עם הענף יש בהם ג' טפחים, האם מותר לשבת על הענף?

2) כשיש חלל תחת הענף שבצד אחד אין בו גובה ג' טפחים, ובשאר צדדים יש גובה ג' טפחים, האם מותר להשתמש באילן בד' צדדיו?

3) ומה הדין כשבשני צדדים אין גובה ג' טפחים, ומה הטעם?

<u>סעיף ג</u>

מ. 1) מה הדין לילך או לילך מהר או לרוץ ע"ג עשבים בשבת, יחף או במנעלים, ומה הטעם?

2) מפני מה אסור להשקות זרעים במים בשבת?

3) והאם מותר להשקות קרקע שאינה זרועה?

4) ומה הדין להטיל מ"ר או יין או שאר משקים בשדה, לכתחילה ובדיעבד, ומה הטעם?

מא. 1) מה הדין לאכול בגינתו כשמשתמש עם מים, והטעם?
2) ומה הדין לאכול בגינת חבירו או שאינו חבירו האוהבו כשמשתמש עם מים, והטעם?
3) ומה הדין בגינה שהיא כרמלית?

<u>סעיף ד</u>

מב. 1) מה הדין להשליך זרעים במקום שיש בו לחות מחמת גשמים, והטעם?
2) איזה כמות זרעים מותר להשליך לתרנגולים, ומה הטעם?

<u>סעיף ה-ז</u>

מג. 1) מהי דין התולש עשבים שגדלו על גבי כלי מלחות הכלי?
2) ומה דין התולש מעציץ נקוב של עץ?
3) ומה דין התולש מעציץ שאינו נקוב של עץ?
4) ומה דין התולש מעציץ נקוב של חרס?
5) ומה דין התולש מעציץ שאינו נקוב של חרס?
6) והאם יש נפק"מ איה מיקום הנקב?

<u>סעיף ו</u>

מד. 1) עשבים שתחבן בעפר ביום שני כדי שיהיו לחים, האם מותר להוציאם מהעפר בשבת?
2) ומה הדין אם תחבן בעפר ביום חמישי?
3) ומה הדין כשנתכוון לזורעם, ומה הטעם?

<u>סעיף ח</u>

מה. 1) מה הדין להגביה עציץ נקוב או שאינו נקוב מע"ג קרקע ולהניחו ע"ג השלחן או ע"ג יתדות, מה"ת ומדרבנן?
2) כד של תבואה העומד ע"ג קרקע, כשטמונים בעפר או אינם טמונים בעפר, האם מותר לסלקם?

<u>סעיף י</u>

מו. 1) האם מותר להריח במחובר או לטלטל בידו הדס?
2) ומה הדין להריח פרי הראוי לאכילה כשעדיין מחובר, ומה הטעם?
3) הנוגס בפיו מן המחובר האם חייב או אסור או מותר?

<u>סעיף יא</u>

מז. באר בדברים דלהלן האם מותר לשרותם במים והטעם;
1) חטים ושעורים כדי שיתרככו ויצמיחו?
2) תבואה לעשות מהן לתת?
3) תבואה לרכך הזרעונים לבהמתו?
4) צימוקים ושאר פירות?
5) ומה הדין אם לא יצמיחו רק לארח כמה ימים?

מח. 1) מה הדין להעמיד ענפי אילנות בשבת במים מתחילה?
2) ומה הדין להחזירם למים?
3) ומה הדין להחליף המים?

קנין הלכה

סעיף יב

מט. 1) האם יש איסור תלישה בפירות שנתייבשו על האילן, כשיבשו גם עוקציהן או כשעוקציהן עדיין לחין?
2) והאם מותר לתלוש עשבים יבשים, בקרקע שלו או של אחרים, ומה הטעם?

סעיף יג

נ. 1) מה נקרא צידי אילן ומה נקרא צדי צדדים?
2) האם מותר להשתמש בצדדי אילן או בצידי צדדים?
3) ומה הדים לקחת פירות מכלכלה התלויה באילן או על יתד התחוב באילן?
נא. 1) האם מותר ליגע באילן?
2) והאם מותר להישען על האילן, אדם בריא או תש כח?

סימן שלז סעיף א

נב. האם התירו לעשות בשבת דבר שאפשר שייעשה ע"ז מלאכה, כשמתכוין אליה או כשאינו מתכוין, בפסיק רישא או כשאינו פסיק רישא?

נג. 1) לפי הנ"ל האם מותר לגרור מטה כסא וספסל - גדולים ביותר, גדולים או קטנים, בקרקע מרוצף או באינו מרוצף?
2) האם מותר לרבץ הבית בשבת - בקרקע מרוצף ובאינו מרוצף?

סעיף ב-ג

נד. 1) מה הדין לכבד הבית במכבדת או ע"י בגד או מטלית או ע"י כנף אווז או ע"י מטאטא רגיל, בקרקע מרוצף או באינו מרוצף, ומה הטעם?
2) והאם איסורו מן התורה או מדרבנן?
3) ומה הדין כשנתכבד הבית בערב שבת?
4) ומה הדין כשכל בתי העיר או רובם מרוצפים?

נה. האם מותר לשטוף קרקע מרוצפת או שאינה מרוצפת, עם אלונטית או בלי אלונטית, ע"י ישראל או ע"י נכרי, ומה הטעם?

סעיף ד

נו. 1) האם מותר לצדד חבית מלאה על הארץ או להטות אותה כדי לשפוך ממנה?
2) מה טעם האיסור?
3) ומה הדין בקרקע מרוצפת?

קנין הלכה

שאלות הנוגעות למעשה

או"ח הלכות שבת סי' שלא, שלד, שלו, שלז

<u>סימן של"ד</u>

א. חושש שהנר יפול על השולחן וידלק.

1. האם מותר לו להניח על השולחן קערה עם מים ליד הנר.
2. או להניח קערה של מתכת שיפול לתוכה ויכבה.
3. חושש שיפול על המגש העשוי כסף ויתלכלך המגש, האם מותר לשים בתוכו מים.
4. אם נפל על השולחן והתלקחה המפה, האם מותר להניח שקיות מים סביבו שכשתגיע לשם האש תקרענה השקיות ויכבה.
5. וכן האם מותר לו להרטיב את המפה מכל הכיונים כדי שכשיגיע לשם יכבה.
6. האם יש חילוק בין אם המפה נקיה או מלוכלכת.
7. והאם מותר להרים את המפה ולהעביר אותה לחדר אחר, כאשר יש חשש שע"י שיטלטל אותה האש תכבה או תדעך.
8. והאם מותר להתיז מים לתקרה ומשם יטפטף על השולחן.

[סכ"ב, רמ"ח, סכ"ג, סכ"ד, ביה"ל ד"ה דגרס, רס"ה ס"ד, ומ"ב שם סקט"ז, ומ"ב סימן תקי"ד סקכ"ה ושעה"י שם, הסס רק במקום הפסד, ודרגמ הגרס, וכשכוגמו לכך].

ב. להבת גז גבוהה שדולקת ומפזרת חום.

1. האם מותר לקרוא לגוי שיכבה אותה.
2. וכן אם דולף ממנו ריח של גז האם יכול לבקש מגוי שיכבה אותו.
3. וכן בוילער ששכחו לכבות אותו ומפחד שיתפוצץ, האם מותר לפתוח את הברז של המים החמים.
4. והאם מותר לקרוא לגוי שיכבה את הבוילער, או יפתח את הברז.
5. והאם מותר לפחות כשעוד שם גוי לומר שמי שיכבה לא יפסיד.

[מג"ה סק"ל, מ"ב סקס"ט].

ג. מחסן ספרי קודש שנדלק ואין כל חשש התלקחות מסביב או פגיעה בחשמל.

1. האם מותר להוציא משם את הספרים לרחוב שאין בו עירוב.
2. האם מותר לקרוא לגוי שיכבה את השריפה.
3. וכן בית כנסת שהתלקח, א"א להכנס פנימה להוציא את הס"ת, ויש חשש שהאש תתפשט לארון קודש, האם מותר לכבות כדי שהס"ת ח"ו לא ישרפו.
4. ומחסן של דברים אחרים שיש חשש שהמזוזה תשרף, האם מותר לקרוא לגוי שיכבה.
5. וכן מי שנדלק לו וילון וכדו' קרוב למקום המזוזה, האם יכול לומר לגוי יכבה את האש.
6. והם מותר לומר לגוי שיוריד את המזוזה.
7. אם שם מונח כל עיקר רכושו, או כל כתביו, ויש לחשוש שאם ישרפו ילקה בליבו האם מותר לכבות.

[סי"ב, סי"ז, וסי"ח, מ"ב סקמ"ט, וסקל"ב, העמק שאלה על השמילתות במדבר ק"כ סק"ג].

ד. התלקחה שריפה בביתו.

1. האם יכול להוציא חפצים לחצר.
2. האם יכול להעביר לשכן בבנין.
3. האם יש חילוק אם השכנים עירבו או לא עירבו.
4. במידה ויש חשש והזמינו כיבוי, האם מותר לו בינתים גם להציל דברים מהבית

5. אם יש לו כסף בבית, האם יכול בכה"ג לפחות לבקש מאנשים אחרים שיוציאו עבורו מהבית.
6. והאם לאשתו והילדים גם מותר להוציא.
7. והאם מותר לו להוציא את התפילין שלו.
8. ואם החביא בתוך שקית של התפילין כסף, האם מותר לו להוציא או שצריך לנערו.
9. אם אירע בלילה, האם מותר להתלבש במכנסיו וחליפתו של יום חול ועי"ז להציל את הכסף הנמצא שם.

[סי"ח, מ"ג סק"ד, שעה"י סק"ג וסק"כ, סט"ז, וסי"ז].

ה. יש שריפה בבנין.

1. האם מותר לשכנים להוציא חפצים יקרי ערך מביתם לחצר.
2. והאם מותר להם להוציא גם כספים.

[ס"ג, מג"ח סק"ג, ט"ז סק"ג, ביה"ל ד"ה ויש מתירים].

ו. טלטל מוקצה בשוגג.

1. מה כפרתו.
2. וכן מי שראה שהשולחן מתחיל להתלקח ולא היה חשש סכנה אבל מרוב לחץ כיבה אותו מה תקנתו.
3. וכן מי שהלך במקום שאין עירוב ואח"כ מצא שהיה לו טישו בכיסו מה תקנתו.
4. וכן מי שקם באמצע הלילה לשירותים ומתוך שינה הדליק ל"ע את האור מה תקנתו.

[סכ"ו, מ"ג סקע"ח, שעה"י סקס"ג, וסקס"ו].

ז. נשארו פחמים דלוקים משריפת חמץ, ואין חשש סכנה.

1. כשיש חשש שילדים ישחקו בזה ויקבלו כויה, האם מותר לכבות.
2. תנור נפל על מזרון, יש חשש שיתלקח האם מותר להורידו מהמיטה.
3. יש דליפה של גז, גורם לתחושת מחנק אבל לא מסכן, האם מותר לכבות את הגז
4. וכן זכוכית חלון שנשברה, ונשארו בחלון חלקים של שברי הזכוכית, האם מותר להוציאם.

[סכ"ז, מ"ג סקפ"ד].

<u>סימן של"ו-ז</u>

א. א. נסתם כיור מטבח.

ב. 1. האם מותר לפתחו על ידי משאבת גומי.

1. 2. האם יש חילוק בין אם סתם התמלא לכלוך, או שנסתם מחמת איזה דבר שסתמו במעבר.
2. 3. נסתם ע"י שומן הכלים שנקרש בצינור, האם יש להתיר לשפוך מים רותחין שם להמס השומן.
3. 4. ואם נסתם צנור הביוב שבחצר מחמת צמחים הגדלים בחצר שחדרו לתוכו האם ואיך מותר להסירם.
4. 5. ואם יורד גשם, והפתח למרזב נסתם בשיירי מלט חול מבניה, הגשם מציף את הבית, האם מותר לפרר את החול עם הרגל, ולהזיזו.

[ס"ט, משנ"ז סק"ט, שביתת השבת כמר רמוזות קונר סקי"ח, מ"ג סקמ"ז, ס"ו, מה גדר הסיתר ולרגת המיקון שהתירו, דמוריית דרבנן].

ב. עובר בגינה ונודף ריח מעשבי בשמים הגדלים שם.

1. האם מותר לו להריח.
2. האם יכול להחזיק בידו, או ללחוץ אותם קצת שיצא ריח יותר חזק.
3. האם תלוי בגובה שהעשבים יוצאים מהארץ.
4. אם גדלים שם פירות האם מותר לו להריח בהם מרחוק.
5. בשעה שעובר שם נהנה מריח של הפירות האם צריך לברך עליהם.
6. אם הוא פרי בוסר, או שאינו ראוי לאכילה, האם מותר להריח אותו.

קנין הלכה

7. ואם רוצה לברך עליהם ברכת האילנות, או הנוהג לברך שהחיינו על ראיית פרי חדש, האם מותר לו לברך בשבת.
[ס"ץ, ט"ז סק"י, משנ"ז שם, מ"ב סקמ"ח, רכ"ה ס"ג, ביה"ל שם, כה"ח סי' רכ"ו סק"ד].

ג. אילן עבה שלא זז, או דק שזז.

1. האם מותר לאדם בריא, או חלוש, להשען עליו בשבת.
2. והאם תלוי בגובה האילן.
3. ערסל או נדנדה שמחובר לעץ האם מותר להתנדנד בו בשבת.
4. האם תלוי אם קשור לעץ עצמו או שמוכנס בלולאה על מסמר או וו.
5. האם יועיל שיעמיד שומר.
6. האם צריך להורידו מהעץ לפני שבת.
7. אם הטלית שלו נתפסה בעץ, או כיפה שלו עפה ברוח ונפלה על העץ, או כדור שנפל על העץ, האם מותר לקחתו.
8. אם השאיר את המעיל או חליפה לפני שבת בגינה תלוי על ענף של העץ, או על מסמר התחוב בעץ, האם מותר להוציא מהכיס שלו דברים.
9. אם המעיל נפל בשבת מהעץ, האם מותר ללובשו.
10. וכן אם השאיר מגבת תלויה על העץ, או על חבל כביסה המחובר לעץ, האם מותר לנגב בה בשבת.
11. והאם בכלל מותר לתלות כביסה בער"ש ליבוש בחצר על עצים.
[סי"ג, מג"א סק"ב, ביה"ל ד"ה ומותר, מ"ב סקס"ג, וסקי"ב, וסקנ"ט, ועיין עוד בגדרי לדדים ולידי לדדים סימן ש"ה סי"ח ומ"ב ושעה"י שם, והשם נהפך למוקצה, והמיסור להסיר מינו משום שימוש מלא גזירה].

ד. ילדים פיזרו שקיות של ממתקים בחצר.

1. האם מותר לאסוף אותם בשבת.
2. וכן שק עם חצץ שהתפזר על מעבר מרוצף, האם מותר להזיז אותם ע"י מטאטא וכדו'.
3. והאם מותר לעשות כך ע"י גוי.
[יפוי מראש, מ"ב ד"ה מקדים, מיי מלם כלל י' דין ג', כלל מ' נשמ"מ ל', מגל"ט מורם ט', מג"א סי' רע"ה סק"ה, מ"ב שם סק"ו].

ה. מי שיש לו סוכה בחצר.

1. האם מותר לנקות ולטטא אותה, 1) כשהיא ללא ריצוף. 2) כשיש לה רצפת קרשים. 3) כשיש לה מרצפות סמוכות זו לזו אבל לא מחוברות כלל.
2. והאם מותר לטאטא שביל בחצר מרוצף כאשר בצדדים לא מרוצף.
3. האם בכל הנ"ל יש חילוק באיזה סוג מטאטא משתמש.
4. האם לנגב במטלית כן מותר.
5. והאם מותר לילדים לשחק בחצר מרוצפת חלקית בכדור או בג'ולות.
6. והאם מותר לשחק ברחוב בזה.
7. האם בכל האופנים הנ"ל מותר ע"י גוי.
8. וכאשר יש כל מיני לכלוכים שהם מוקצה על הארץ, האם גם מותר לטאטא.
[המש נמשך כהמשך הבית מו לא, ומטו כניסות מחרות שלא מרוצפים, וכן תלוי בטעמי המיסור, מ"ב סק"י, משנ"ז סק"ג, מחמ"ר סוסק"ב, ביאור הגר"ז סק"ג, מגל"ט מורם סקכ"ב מות ל', משנ"ז סק"ב, מ"ב סימן ש"ח סקקטי"ו, מזו"ז סימן מ"ז סקי"ז וט"ו, (ועיין עוד לענין דריסת רוק שט"ז סקמ"ט, לשמח בחגוזים של"ח סק"כ)].

ו. התלכלכה הריצפה.

1. האם בזמנינו מותר לשפוך מים.
2. והאם יש חילוק בין מקום אחד קטן או כל הבית, אחרי שמחה וכדו'.
3. האם מותר לומר לגוי לעשות את זה.

4. וכן אם נכנס עפר או אבק מרובה לבית האם מותר לשפוך מים על הארץ שהאבק ישקע.
5. ואם כל השיש במטבח מלוכלך, האם מותר להדיחו במים, וכן לשפוך עליו חומר מבריק.
[ס"ג, ניה"ל ד"ה ויש, מ"ב סק"ה].
ז. האם מותר לישב בשבת על כסא בחצר.
1. באופן דע"י ישיבתו הוא פס"ר דנכנסים רגלי הכסא בארץ ונעשה גומא.
2. וכן האם מותר להניח בסוכה שבחצר מטה או ספסל או שולחן כבדים.
3. האם יש חילוק בין אם זה חצר שאמורים לזרוע בו צמחים, או שממוקם במעבר וכדו' שודאי א"א לזרוע שם.
4. והאם מותר ללכת עם מקל ברחוב כאשר למטה עשוי בצורת שפיץ חד.
5. והאם מותר להוליך אדם מבוגר בכסא גלגלים בחצר או שביל עפר.
[שלו"ז ס"ד, מ"ב סקי"ט נמבית, ולי"ע משעה"ל סק"ב, מזו"ת ני"ח ט"ז שכתבר לינו עומד לזריעה או לינו רמוי לין מורם, ומ"ב סק"כ ממי יש מסם שמת ילדלנו, כף החיים סק"ד, מיי מלדם כלל מ' דין ג', מג"א תל"ח סקכ"ה וסקל"ב, גדר כובם שמותר, ועיין מ"ב סימן שי"ח סקכ"ח].

ח. יורד גשם נכנס לחצר עם כובע ומעיל רטובים.
1. האם מותר לו להפוך ולנער אותם בחצר במקום שיש זרעים או במקום עפר.
2. וכן כאשר חוזר מהמקוה, או הלך בגשם ומטפטף ממנו מים האם מותר לו ללכת במקום עפר, או במקום שיש זרעים.
3. וכן האם מותר לרוק בחצר במקום שיש או שאין זרעים.
4. והאם שונה חצירו לבין סתם עפר במקום אחר, או עפר במקום מעבר וכדו'.
[ס"ג, מ"ב סוף סימן שי"ט, מגל"ט מורם סק"ו וסק"י, שעה"ל סקי"ח, שבה"ם זורע ס"ב, כף החיים סקכ"ט, הוספה קלה נמוגמה].

ט. בסוכות כאשר כבר התחיל לרדת גשם.
1. האם מותר לו להכניס את הגג כאשר מתחתיו גדלים זרעים, או שיש רק עפר.
2. וכן כאשר הפסיק הגשם, האם מותר לו לקפל חזרה את הגג ועי"ז ישפך כל הגשם שהצטבר למקום מסויים.
3. וכן אם פרס ניילון וכדו' על הסוכה האם מותר לו אחרי הגשם להסירו ולנער אותו.
4. האם יש חילוק בכל זה בין אם זה ישפך למקום שבין כך הגיע גשם או למקום שלא הגיע גשם.
5. והאם יש חילוק בכל זה בין אם הגג מתקפל לכיון מגרש עירוני וכדו' או לחצר שלו, או לגינה ציבורית וכדו' שגדלים זרעים או מצמחים ונהנה מראיתם מביתו.
[סי"ח, ס"ג, מ"ב סקכ"ז, שעה"ל סקי"ח, וזירו למימה שבין כך תתקייס].

י. נמצא בנופש וכדו'.
1. האם מותר לו לפתוח דלת של החממות להכנס עם הילדים בפנים לראות.
2. וכן אם שכח לפני שבת לסגור את הממטרות, האם מותר לו לסוגרם בשבת.
3. והאם יש חילוק בין אם חושש שאם לא יסגור עד מוצאי שבת הזרעים יתקלקלו.
4. ואם סוגר ברז אחד יגבר הלחץ בשני האם וכיצד מותר לסגור.
5. וכן מי שיש לו עציצים ע"י החלון או בגג, האם מותר לו לפתוח את הוילון או את הגג כדי שהשמש והאויר יועילו להם.
6. והאם יש חילוק בכל הנ"ל, אם מתכוין לכך או שפותח רק כדי שיהיה אויר, ובפועל זה יהיה התוצאה.
7. וכן אם יורד שלג ומפחד שהצמחים שבגג או בחצר יתקלקלו, האם מותר לו לכסות אותם.
8. ואם רואה נמלים או שאר מזיקים מסתובבים על הצמחים האם מותר לו לרסס סביב הצמחים ועליהם.
9. ואם נפל הדחליל בגינה האם מותר להרימו.
[[ס"ד, ס"ו, מ"ב סקל"ג, שעה"ל סקל"ח, שוה הלכות ס"ח, מניעת קלקול, ורק כשמכוין הפעולה מקבלת משמעות, ותלוי אם זה

פעולה נדבר עצמה, וכן נלורת עשייתה, מזו"מ שביעית כ"ב, שבה"ש זורע ס"י, מזו"מ בהוספות לספר מנוחה נכונה].

יא. מי שיש לו סתימה בביוב וכשמוריד את המים בביתו, המים עולים בבור ניקוז שבחצר או בגינה.

1. האם מותר לו להוריד את המים בבית.
2. וכן אם הצינור שיורד מהבית שלו נשמט ממקומו בחצר האם מותר לו להוריד את המים
3. והאם יש הבדל בין אם גם יורד גשם או שלא יורד.
4. והאם יש חילוק בין אם ישפך על ריצפה או משטח ביטון וממנו יזחל לגינה שצמוד אליו.

[ס"ג, מ"ב סקכ"ו, שעה"ל סקי"ח, מזו"מ ב"ק י"ד סקי"ב, שנ"ז מ"ב סק"ח, סימן נב"ב ממ"ש על המג"א שם סק"כ].

יב. יש לו עציץ על השולחן הגיעו אורחים.

1. האם מותר להעבירו לשולחן אחר שלא צמוד אליו ממש.
2. והאם מותר להניחו על הרצפה שיש עליה טפט, או פי. וי. סי, או להניחו לתוך קערה של מתכת, או של פלסטיק [הדיניס משמניס בפרטיס].
3. והאם מותר להורידו על הארץ כאשר דעתו להחזירו מיד אחרי האוכל.
4. וכן עציץ המונח על הריצפה הגיעו אורחים וזקוק למקומו, האם מותר לגרור אותו למקום או להרימו ולהעבירו למקום אחר.
1. ואם העציץ התהפך ונשפך, האם מותר להרימו ולהחזירו למצבו הקודם.
2. ומה הדין עציץ המונח מעל שולחן וכדו' ויוצא לו ענפים מחוץ לשולחן והתיישב על הארץ בדיוק תחתם, האם מותר לו לקום ממקומו.

[ס"ז-ח, שעה"ל סקל"ז-ל"ח, מגל"ט סק"ו, מהל"ד סק"ו, שבה"ש קונ' ה' וכנ"ר סק"ז, מזו"מ עלה מ' סקט"ז, מזו"מ עוקצין סי' ל'].

יג. קנה פרחים לפני שבת ושכח להכניסם למים.

1. כאשר חושש שיתקלקלו האם מותר להכניסם למים בשבת.
2. ואם תחבם לפני שבת באגרטל אם עפר, רוצה להריח בהם בשבת, האם מותר להוציאם מהעפר, וכן להחזירם אח"כ לתוכו.
3. האם תלוי כמה ימים לפני החג הכניסם לתוך האגרטל, וכן לכמה זמן תכנן להשאירם בתוכו.
4. וכן אגרטל עם פרחים ומים, האם מותר להוציא את הפרחים כדי להריח בהם ולהחזירם.
5. אם התהפך האגרטל ונשפכו כל המים, או מקצתם, האם מותר להכניס לתוכו גם מים.
6. האם יש חילוק בכל הנ"ל במיני הפרחים.
7. וכן אם חושש שהלולב או ההדסים יתייבשו, האם מותר להכניסם למים, או מגבת רטובה.

[ס"ת, וסי"ל, מ"ב סקל"ת-מ', וסקנ"ד, המס ים חילוק בין להוציא מו להמזיר].

יד. מי שיש לו סוכה בחצר.

1. כשאין ריצפה של קרשים כלל האם מותר לאכול ולשתות שם.
2. ומה הדין כאשר יש קרשים אבל יכול לחלחל דרכם.
3. וכן מי שלומד בגינה שבחצר או מקום נופש האם מותר להביא לו לשם שתיה בכוס בקבוק וכדו'.
4. ואם אוכל שם פירות וכדו' האם צריך להזהר מאוד שלא יפלו גרעינים על הארץ.
5. והאם יש חילוק בין אם זה גינה שלו או שנמצא בנופש או אירוח וכדו'.
6. האם יש חילוק בין קיץ לחורף.

[ס"ג רמ"ח, מ"ב סק"ל, ס"ד, לשון הרמ"ח דנקוסי ים להזהר מכל מולי רק נמים שמלוי יומר שיועיל].

טו. ניאגרה שבמקום הכיסוי ישנם צמחים הניזונים ממימיו האם מותר להוריד את המים בשבת [ס"ה, מ"ב סקל"ה].

קנין הלכה

טז. האם מותר להשרות בשבת.

1. נבטים, צימוקים, ארבעס, שעועית, וכדו'.

2. וכן האם מותר להכניס לתוך מים גרעין אבוקדו.

3. האם יש הבדל כאשר המטרה שמכניס כדי לרכך, וכן כדי שעי"ז ישמר האבוקדו ולא ישחיר [צמדה וכמו מותר ומין גו מקום לרכי הממורי].

4. והאם יש הבדל אם מתכנן מלכתחילה להוציאו מיד אחרי שבת, וכן להוציאו במשך השבת או שחושב להשאירו כמה ימים.

[סי"ח, מ"ב סקנ"ח].